

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Rätt person på rätt plats – kommuner

Vägledning för krigsorganisation och krigsplacering

Rätt person på rätt plats – kommuner. Vägledning för krigsorganisation och krigsplacering

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Avdelningen för krisberedskap och civilt försvar. Enheten för planering och försörjning.

Kontakt: krigsplacering@msb.se

Foto omslag: www.unsplash.com

Tryck: DanagårdLiTHO

Produktion: Advant

Publikationsnummer: MSB1400 – augusti 2019

ISBN: 978-91-7383-949-5

Innehåll

Inledning	4
Syfte	4
Avgränsningar	4
Läsanvisning	5
Förutsättningar för arbetet med krigsorganisation och krigsplaceringar	6
Reglering av kommuners krigsorganisation och dess bemanning	6
Vikten av en krigsorganisation	6
Säkerhetsskydd	6
Säkerhetsskyddsanalys	7
Säkerhetsskyddsplan	7
Offentlighet och sekretess	8
Skapa en krigsorganisation	9
Process för att skapa en krigsorganisation	9
1. Gör frågan till en ledningsfråga	10
2. Säkerställ intern samordning	10
3. Kartlägg planeringsförutsättningarna	10
4. Analysera och beakta kommunens ansvar under höjd beredskap	11
5. Beakta ledningsförhållanden och samverkansförmåga	12
6. Identifiera och prioritera kommunens samhällsviktiga verksamheter	14
7. Analysera kommunens samhällsviktiga verksamheters kritiska beroenden	16
8. Skapa krigsorganisationen	17
9. Fastställ krigsorganisationens form	18
Bemanna en krigsorganisation	19
Krigsplacering	20
Process för krigsplacering	20
1. Kommunicera med de fackliga organisationerna och kommunens medarbetare	21
2. Genomför disponibilitetskontroll	21
3. Samråd med annan aktör om var en viss person ska vara krigsplacerad	22
4. Fatta beslut om krigsplacering av personalen	22
5. Meddela Rekryteringsmyndigheten som registrerar krigsplaceringen	22
6. Meddela varje person skriftligt om beslutet och dess innebörd	23
7. Genomför en årlig översyn	23
Nästa steg	24
1. Utbildning och övning	24
2. Övrig planering inför höjd beredskap	24
3. Avslutning	24
Bilagor	26
Bilaga 1. Övergripande planeringsförutsättningar	27
Bilaga 2. Tillämplig reglering för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap	39
Bilaga 3. Begäran om ändrad krigsplacering	74
Bilaga 4. Beslut om ändrad krigsplacering	75

Inledning

Läget i omvärlden har förändrats. Därför har riksdag och regering beslutat att planeringen för det civila försvaret ska återupptas och bygga på den befintliga krisberedskapen.

Den kommunala verksamheten är en viktig del av det civila försvaret. För att verksamheten ska fungera även vid höjd beredskap måste kommunen planera sin beredskap. En prioriterad åtgärd är att planera för vilken organisation kommunen ska ha för sin verksamhet under höjd beredskap, det vill säga en krigsorganisation, inklusive dess bemanning.

I mars 2018 publicerade MSB en vägledning för krigsorganisation och krigsplaceringar, riktad till myndigheter.¹ Den här uppdaterade vägledningen bygger på den tidigare, men har anpassats för att tydliggöra vilka förutsättningar som är specifika just för kommuner. En del avsnitt i denna vägledning liknar avsnitt i den förra; där är strukturen i stort sett densamma. Andra avsnitt har en annorlunda form och ett delvis annat innehåll, i syfte att informationen ska vara ett stöd för kommunens verksamhet. Vägledningen innehåller även lästips och hänvisningar till ytterligare fördjupning, vilka bör läsas av dem som ansvarar för respektive steg i arbetet.

Vägledningen är en första version. MSB avser att uppdatera den i takt med att arbetet med att utveckla Sveriges totalförsvar fortsätter.

Syfte

Denna vägledning är tänkt att fungera som stöd för dem som arbetar i en kommun och som involveras i totalförsvarsplaneringen. Vägledningen ska användas som ett stöd i arbetet med att ta fram och bemanna kommunens krigsorganisation, i enlighet med den överenskommelse som tecknats mellan MSB och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om kommunernas arbete med civilt försvar.²

Avgränsningar

Denna vägledning riktar sig specifikt till Sveriges kommuner. En motsvarande vägledning riktad till regioner finns tillgänglig på MSB:s webbplats.

De uppgifter kommunerna ska genomföra, och finansieringen kopplad till dessa, styrs av lagstiftning och överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Vägledningen är alltså inte styrande i detta hänseende.

Vägledningen är generell i sin utformning för att samtliga kommuner ska kunna använda den i ett första steg i arbetet med krigsorganisation och krigsplacering. Kommunerna har dock olika förutsättningar vad gäller exempelvis geografiskt läge, folkmängd och organisatoriska förutsättningar. Hänsyn kan även behöva tas till den regionala och nationella planeringen, där andra aktörer som länsstyrelserna, Försvarsmakten och andra myndigheter kan bidra med ytterligare ingångsvärden. Delar av planeringen

1. Rätt person på rätt plats – Vägledning för myndigheters arbete med krigsorganisation och krigsplacering. MSB1183.

2. Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2018–2020. MSB 2018-05681.

innehåller uppgifter som är av betydelse för Sveriges säkerhet och som därför omfattas av sekretess.

Kommunerna behöver även beakta det som kallas gråzon, det vill säga det osäkra läge som kan uppstå i gränslandet mellan fred och krig. I ett sådant läge gäller den ordinarie, fredstida lagstiftningen. Den planeringen ingår inte i denna vägledning, även om delar av arbetet med krigsorganisationen även bör förstärka förmågan att hantera ett gråzonsläge.

Den metod som beskrivs i vägledningen för krigsplacering gäller den krigsplacering som aktualiseras vid höjd beredskap och föreskrift om allmän tjänsteplikt. Vägledningen omfattar därmed inte värnplikt, som rör det militära försvaret, eller civilplikt, som för närvarande är vilande (se bilaga 2 angående regleringen).

Inom ramen för denna vägledning berörs inte heller särskilda förutsättningar för räddningstjänstförbund, kommunalägda bolag samt privata aktörer. Information och förtydliganden kring detta publiceras på MSB:s webbplats, i den mån sådant framkommer.

Läsanvisning

Vägledningen är indelad i fyra delar:

- Förutsättningar för krigsorganisation och krigsplaceringar
- Skapa en krigsorganisation
- Bemanna en krigsorganisation
- Nästa steg

Delarna följer en kronologisk process i arbetet men denna process behöver inte strikt tillämpas om kommunen har förutsättningar att arbeta parallellt med olika delar.

Förutsättningar för arbetet med krigsorganisation och krigsplaceringar

Reglering av kommuners krigsorganisation och dess bemanning

Vid höjd beredskap ska kommuner vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret under rådande förhållanden. Detta framgår av 7 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Kommuner ska även ha de planer som behövs för att kunna upprätthålla sin verksamhet under höjd beredskap, vilket framgår av 4 § förordningen (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Planerna ska innehålla uppgifter om den verksamhet som ska bedrivas under höjd beredskap, inklusive information om bland annat krigsorganisation och vilken personal som ska tjänstgöra i organisationen.

Vikten av en krigsorganisation

En fungerande krigsorganisation handlar ytterst om att kommunen ska bidra till ett fungerande samhälle vid höjd beredskap och målet för det civila försvaret, nämligen att:

- skydda civilbefolkningen,
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna,
- bidra till Försvarsmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp.

Genom arbetet med att ta fram en krigsorganisation läggs grunden för kommunens planering för höjd beredskap. Genom att påbörja arbetet i god tid kan kommunen under ordnade former planera för dels vilka delar av verksamheten som ska bedrivas vid höjd beredskap, dels hur verksamheten behöver anpassas för att fungera under de förutsättningar man planerar för. Detta skapar en förmåga att snabbt kunna ställa om verksamheten i händelse av höjd beredskap.

Varför är arbetet med krigsorganisation viktigt?

- Det är ett krav i lagstiftningen.
- Det är en viktig del av beredskapsplaneringen.
- Det ger ett bättre utgångsläge vid ett eventuellt överraskande angrepp.
- Det ökar förmågan att hantera kris och gråzon.

Säkerhetsskydd

Arbetet med att bygga en krigsorganisation och hantera krigsplaceringar kan innebära att kommunen behöver hantera uppgifter som är av vikt för Sveriges säkerhet.

Från den 1 april 2019 gäller en ny säkerhetsskyddslagstiftning,³ vilken bland annat ställer krav på att en organisation som bedriver säkerhetskänslig verksamhet ska utreda behovet av säkerhetsskydd, det vill säga göra

3. Säkerhetsskyddslag (2018:585); säkerhetsskyddsförordning (2018:658).

en säkerhetsskyddsanalys. Denna analys är grunden i det säkerhetsskyddsarbete som alla kommuner ska inleda för att på ett säkert sätt kunna hantera frågor som är av vikt för Sveriges säkerhet.

Säkerhetsskyddsanalys

Varje kommun ska göra en säkerhetsskyddsanalys innan man skapar en krigsorganisation och genomför krigsplaceringar av personal i denna. Syftet är att säkerställa att rätt skyddsåtgärder vidtas i arbetet.

En säkerhetsskyddsanalys är en grundläggande och viktig del i ett strukturerat och systematiskt säkerhetsskyddsarbete och en förutsättning för att kunna vidta effektiva säkerhetsskyddsåtgärder. Säkerhetsskyddsanalysen ska ge svar på följande frågor:

- Vad ska skyddas?
- Mot vad ska det skyddas?
- Hur ska det skyddas?

Säkerhetsskyddsanalysen ska bland annat visa:

- vilka uppgifter om en organisations krigsorganisation som är säkerhetsklassificerade och ska hanteras enligt säkerhetsskyddslagstiftningen,
- hur dessa uppgifter i så fall ska hanteras enligt de hanteringsregler som organisationen fastställt.

Det är viktigt att kommunens olika tekniska system, till exempel it-system, kommunikationssystem och databaser, uppfyller de krav som ställs för de uppgifter som hanteras i systemet eller som kommuniceras mellan två system. Det är också viktigt att beakta att en samlad mängd uppgifter kan innebära ett större skyddsbehov än uppgifterna var för sig. Kommunen bör även ta ställning till om det finns uppgifter kopplade till krisberedskapsorganisationen, och då särskilt krisledningsorganisationen, som rör Sveriges säkerhet.

För kommuner är Säkerhetspolisen tillsynsmyndighet vad gäller säkerhetsskydd medan Försvarmakten är tillsynsmyndighet vad gäller signalskydd. Utöver lästipsen nedan har Försvarmakten föreskrifter och vägledningar som kommunen bör vara väl bekant med.

Lästips/fördjupning

- Vägledning i säkerhetsskydd. Informations-säkerhet. Säkerhetspolisen, juni 2019.
- Det nya totalförsvaret – En hjälp på vägen! – hantering av hemliga uppgifter i en fristående dator. MSB1309.
- Det nya totalförsvaret – En hjälp på vägen! – riskreducerande åtgärder för lokal avsedd för delgivning av hemliga uppgifter. MSB1310.
- Säkerhetsskyddslag (2018:585).
- Säkerhetspolisens föreskrifter om säkerhetsskydd PMFS 2019:2.
- Vägledning i säkerhetsskydd. Introduktion till säkerhetsskydd. Säkerhetspolisen, juni 2019.
- Vägledning i säkerhetsskydd. Säkerhetsskyddsanalys. Säkerhetspolisen, juni 2019.

Säkerhetsskyddsplan

Utifrån säkerhetsskyddsanalysen ska kommunen skapa en säkerhetsskyddsplan som beskriver:

- vilka åtgärder som ska vidtas,
- vem som är ansvarig för åtgärderna,
- när åtgärderna ska vara genomförda.

Utifrån detta bör kommunen ta fram tydliga rutiner för hur organisationens arbete med krigsorganisation och krigsplacering ska ske samt hur uppgifter får delges andra, hanteras och förvaras.

Säkerhetsskyddsåtgärderna delas in i informationssäkerhet, fysisk säkerhet och personalsäkerhet. En viktig del av arbetet med är informationsklassningen. Denna klassning sker utifrån krav på konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet. De säkerhetsskyddsklassade

uppgifterna placeras i en säkerhetsskyddsklass, men kommunen ska alltså även bedöma vilka krav på riktighet och tillgänglighet som finns för uppgifter och verksamhet.

Lästips/fördjupning

- www.informationssakerhet.se.
- Vägledning i säkerhetsskydd. Informations-säkerhet. Säkerhetspolisen, juni 2019.
- Vägledning i säkerhetsskydd. Fysisk säkerhet. Säkerhetspolisen, juni 2019.
- Vägledning i säkerhetsskydd. Personal-säkerhet. Säkerhetspolisen, juni 2019.

Säkerhetsskydd

- Säkerhetsskyddsanalys är en grundläggande och viktig del i ett strukturerat och systematiskt säkerhetsskyddsarbete.
- Det är viktigt att identifiera vilka uppgifter som omfattas av sekretess och som rör Sveriges säkerhet.
- Medarbetare som arbetar med säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter måste ha kunskap om hur dessa ska hanteras.

Offentlighet och sekretess

Offentlighetsprincipen är grundläggande i Sverige, och rätten att ta del av allmänna handlingar är ett uttryck för denna princip. Det finns dock bestämmelser om sekretess som begränsar rätten att ta del av allmänna handlingar och som innebär tystnadsplikt. Dessa bestämmelser finns i offentlighets- och sekretesslagen, OSL (2009:400). Lagen innehåller bland annat sekretessbestämmelser för uppgifter som rör totalförsvaret, så kallad försvarssekretess (15 kap. 2 § OSL) samt för uppgifter som rör planering och hantering av fredstida kriser (18 kap. 13 § OSL). Sekretessen gäller under förutsättning att en viss angiven risk för skada uppstår om uppgiften lämnas ut, exempelvis att den vållar fara för Sveriges säkerhet eller att det allmännas möjligheter att förebygga och hantera fredstida kriser motverkas om uppgiften röjs.

Tips på tillvägagångssätt

- Ta hjälp av kommunens säkerhetsskyddsorganisation och diskutera med andra kommuner och länsstyrelsen hur de delat in sina säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter gällande krigsorganisation och krigsplaceringar. Det kan även finnas lämpliga forum inom ramen för samverkan inom länet där dessa frågor kan diskuteras.
- Kom ihåg att arbete som bedrivs på ett säkert sätt ofta innebär att olika uppgifter tar längre tid och kräver andra arbetssätt.

Skapa en krigsorganisation

Arbetet med att skapa en krigsorganisation förutsätter att kommunen har en tydlig beskrivning av och en förståelse för de uppgifter den ska utföra i händelse av höjd beredskap. Arbetet bör dokumenteras under hela processen. Efter hand som arbetet fortskrider behöver dessutom beslut tas på olika nivåer samt styrande dokument skapas och revideras.

I situationer med nära förestående eller pågående kriser, eller under höjd beredskap, bör förändringar i ledningsförhållanden, organisation och arbetssätt undvikas så långt det är möjligt. I sin planering bör kommunen säkerställa att omställningen till krigsorganisation kan genomföras så snabbt och smidigt som möjligt.

Nedan beskrivs hur kommunen kan gå tillväga när man tar fram en krigsorganisation. Utformning och bemanning av krigsorganisationen är dock en process som behöver fortgå över tid och genomföras i olika steg.

Process för att skapa en krigsorganisation

I kommande avsnitt föreslås en process som i förenklad form innehåller följande steg:

1. Gör frågan till en ledningsfråga:

Ledningen fattar beslut om att arbetet ska genomföras samt ger uppdrag och direktiv. Beslut under processen tas sedan enligt kommunens ordinarie rutiner. Ledningen ansvarar för att arbetet genomförs.

2. Säkerställ intern samordning:

Arbetsformer och deltagare specificeras.

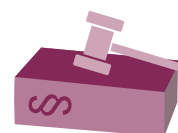
3. Kartlägg planeringsförutsättningarna:

Planeringsförutsättningarna kartläggs: Vad ska organisationen klara av, hur länge och under vilka förhållanden?

4. Analysera och beakta kommunens ansvar:

Kommunens ansvar vid höjd beredskap analyseras.

5. Beakta ledningsförhållanden och samverkansförmåga:

En analys görs av hur kommunen kan anpassa sin ordinarie krisledningsorganisation så den kan fungera under de förhållanden som anges i planeringsförutsättningarna.

6. Identifiera och prioritera kommunens samhällsviktiga verksamheter:

De verksamheter som ska bedrivas under höjd beredskap identifieras och prioriteras.

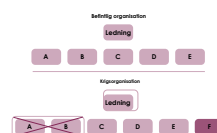
7. Analysera samhällsviktiga verksamheters kritiska beroenden:

En analys görs av vilka underliggande beroenden som finns.

8. Skapa krigsorganisationen:

Utifrån det arbete kommunen gjort i tidigare steg skapas själva krigsorganisationen. Den bör beskrivas på ett överskådligt sätt, exempelvis i form av en eller flera organisationsskisser.

Dessa skisser kan omfatta uppgifter som rör Sveriges säkerhet.

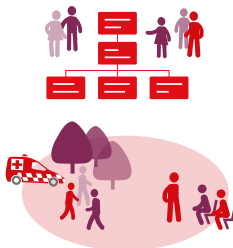
9. Fastställ krigsorganisationens form:

Processen avslutas med att beslut tas om krigsorganisationen.

Denna process kompletteras sedan med att krigsorganisationen:

- bemannas,
- utbildas och övas,
- förvaltas och utvecklas kontinuerligt.

1. Gör frågan till en ledningsfråga

Kommunstyrelsen ansvarar för kommunens verksamhet under höjd beredskap. Det är därför viktigt att den högsta politiska ledningen och tjänstemannaledningen tar ansvar för att förbereda organisationen för höjd beredskap. Ansvaret kan inte delegeras till en enskild handläggare.

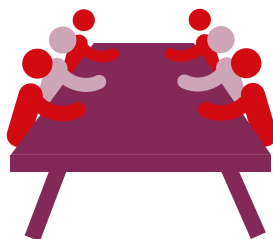
En första åtgärd i arbetet kan vara att kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige beslutar att arbetet med att skapa en krigsorganisation ska genomföras. I beslutet kan ingå om kommunen även ska inleda ett arbete för att krigsplacera personal.

Beslut bör beredas och tas enligt kommunens ordinarie rutiner.

2. Säkerställ intern samordning

Det är viktigt att roller, mandat och tänkta arbetsformer i arbetet finns tydligt beskrivna.

Flera delar av organisationen kommer att behöva bidra i arbetet, oavsett vilken funktion inom kommunen som

får det övergripande ansvaret för att genomföra arbetet med krigsorganisation. Sannolikt är det personer som till vardags arbetar med krisberedskap och totalförsvarsfrågor inom kommunen som initierar och håller ihop arbetet men även andra delar av organisationen behöver involveras, till exempel HR, kommunikatörer, ledning och personal inom olika förvaltningar samt andra experter.

3. Kartlägg planeringsförutsättningarna

För att kommunen ska kunna påbörja arbetet med krigsorganisationen behövs antaganden göras dels om olika typer av händelser som Sverige kan komma att ställas inför, dels om vilka konsekvenser detta kan få för kommunens invånare, personal och verksamhet.

MSB har tagit fram övergripande planeringsförutsättningar för kommuner i en situation när Sverige höjt sin beredskap (bilaga 1 – Övergripande planeringsförutsättningar). Bilagan syftar till att visa vilka säkerhetspolitiska hot som kan drabba en kommun samt vilka konsekvenser ett eventuellt väpnat angrepp kan få för viktiga försörjningssystem, leveranser av varor och tjänster samt civilbefolkningen. Planeringsförutsättningarna tar upp konsekvenser som kan pågå i flera månader, och dokumentet ger exempel på åtgärder en kommun kan vidta för att motverka hoten och konsekvenserna samt hänvisar till befintliga stöd som finns.

Dokumentet med planeringsförutsättningarna är inte att betrakta som heltäckande och ska därför inte tillämpas stelt; kommunen är själv ansvarig för sin analys och planläggning, och åtgärder som vidtas ska alltid anpassas till rådande läge. Dock ska det alltid finnas en beredskap att snabba upp planering och förberedelser för höjd beredskap om det säkerhetspolitiska läget snabbt försämrats.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har tagit fram ett antal scenarier som används vid planeringen av det civila försvaret. På nationell nivå är det så kallade typfall 4 dimensionerat för planeringen. FOI har även tagit fram ett grundscenario för den lokala nivån. De olika scenarierna är ett bra material för att förstå hur ett väpnat angrepp mot Sverige kan se ut och vilka händelser som kan inträffa.

Kommunen kan från länsstyrelsen, centrala bevakningsansvariga myndigheter eller Försvarmakten, muntligt eller skriftligt få ytterligare planeringsförutsättningar vilka kan omfattas av uppgifter som rör Sveriges säkerhet. De bevakningsansvariga myndigheterna har tilldelats en planeringsinriktning för det civila försvaret, vilken är belagd med försvarssekretess. Planeringsinriktningen är det dokument som inriktar och utgör en gemensam referensram för det nationella arbetet med civilt försvar.

Tips på tillvägagångssätt

- Planeringsförutsättningarna och scenarierna är på övergripande nivå, så i sin kartläggning måste kommunen ta hänsyn till sina unika förutsättningar, till exempel geografiskt läge, storlek och vilken extern verksamhet som bedrivs inom kommunens geografiska område. Visst underlag för att kartlägga planeringsförutsättningarna finns ofta i befintliga processer, till exempel kommunens risk- och sårbarhetsanalys samt säkerhetsskyddsanalysen.

Lästips/fördjupning

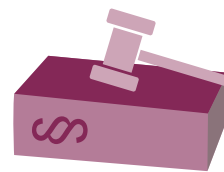
- Övergripande planeringsförutsättningar (bilaga 1).
- Scenarier för räddningstjänst och kommuner- Grundscenario. FOI Memo 6787.
- Hotbildsunderlag i utvecklingen av civilt försvar. FOI Memo 5089 – typfall 4.

Övergripande planeringsförutsättningar

- Planeringsförutsättningarna berör störningar och avbrott i elförsörjning, it, tele, drivmedel, transporter med mera.
- Planeringsförutsättningarna kan komma att påverka kommunerna olika bland annat beroende på geografiskt läge samt i tid.
- Planeringsförutsättningarna avser flera månader.

4. Analysera och beakta kommunens ansvar under höjd beredskap

En analys behöver göras av det ansvar kommunen har vid höjd beredskap enligt regelverket samt vilken verksamhet som kommunen ska bedriva utifrån det. En utgångspunkt i det svenska krisberedskapssystemet är att den aktör som har ett ansvar under normala förhållanden behåller ansvaret under en kris och vid höjd beredskap, den så kallade ansvarsprincipen. De lagar som reglerar kommunens ansvar i fredstid ska därför också som regel tillämpas vid höjd beredskap. Därutöver finns det reglering som ställer upp särskilda uppdrag och förutsättningar för kommunerna inför och under höjd beredskap.

Vid höjd beredskap kan regeringen fatta beslut om att så kallade fullmaktslagar ska träda i kraft. Dessa lagar ger det offentliga ökade befogenheter att använda samhällets resurser för att försvara Sverige.

Det saknas uttrycklig reglering om att totalförsvarsverksamhet ska prioriteras framför kommunernas ordinarie verksamhet. I praktiken måste kommunerna prioritera i sin verksamhet kopplat till den situation som råder.

Följande legala förutsättningar under höjd beredskap vill MSB i detta skede framhålla

att kommunerna tar hänsyn till i sitt arbete:

- Vissa regler i förfarandelagen⁴ kan åsidosätta kommunallagen i syfte att tillgodose behovet av snabba kommunala beslut i kritiska situationer, exempelvis att kommunstyrelsen (med vissa undantag) får besluta i kommunfullmäktiges ställe, att en ordförande i styrelse eller nämnd ensam kan fatta beslut i brådskande ärenden av synnerlig vikt samt att ett färre antal ledamöter krävs för att kommunfullmäktige eller kommunstyrelse ska vara beslutsför.
- Enligt förfarandelagen⁵ ska ärenden handläggas i den turordning som krävs av hänsyn till allmänna intressen, och ärenden som är av betydelse för totalförsvaret ska ges särskilt företräde. Ärenden får i vissa fall utredas på annat lämpligt sätt än vad som är föreskrivet i fredstid, medan kommunala beslut under höjd beredskap är överklagbara i samma utsträckning som i fredstid.
- Kommunen är skyldig att ta hand om befolkning som omfattas av ett utrymningsbeslut från regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Kommunen har då möjlighet att ålägga den som innehar en byggnad eller bostadslägenhet att upplåta sin bostad till den som behöver boende på grund av en utrymning.⁶
- Under höjd beredskap har kommunen ett särskilt ansvar för lokal kristidsverksamhet.⁷ Planeringen för denna verksamhet ingår dock inte i nuvarande överenskommelse mellan staten och SKL för 2018–2020 utan kommer att lyftas in i arbetet med civilt försvar när förutsättningarna för detta finns på plats. I det inledande arbetet med att skapa en krigsorganisation kan det vara

lämpligt att kommunen har i åtanke att dessa uppgifter åläggs kommunen vid höjd beredskap.

- Regeringen får meddela föreskrifter om hälso- och sjukvården i krig och vid krigsfara, vilket framgår av 6 kap. 2 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Detsamma gäller för socialtjänsten enligt 16 kap. 9 § socialtjänstlagen (2001:453).⁸ Detta skulle exempelvis kunna innebära fränsteg från vissa av de normer inom socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård som gäller i fredstid.
- Viss möjlig reglering av skolverksamheten framgår av förordning (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

För en mer utförlig redogörelse av vilka regler som är tillämpliga hänvisas till MSB:s sammanställning av det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap (bilaga 2). Sammanställningen är tänkt att ge en övergripande bild av de lagar och förordningar som aktualiseras för regioner och kommuner inom ramen för det civila försvaret.

Lästips/fördjupning

- Tillämplig reglering för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap (bilaga 2).
- Totalförsvarets författningshandbok 2018/19 (Försvarsdepartementet).

5. Beakta ledningsförhållanden och samverkansförmåga

Planeringen syftar till att skapa förmåga till samverkan och ledning vid ett väpnat angrepp. Den ska även vara ett stöd för fortsatt ledning över tid samt bibehållen förmåga att samverka i olika aktörsgemensamma sammanhang.

4. 5–10 §§ lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. (den så kallade förfarandelagen).

5. Lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. (den så kallade förfarandelagen).

6. Lag (2006:546) och förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap.

7. Se förklaring i bilaga 2, avsnitt 5.2.

8. För fördjupning, se gärna Björngren Cuadra C. (2019), Socialtjänsten i ofred: Resiliens, beredskap och planering. Ett kunskapsunderlag för den kommunala socialtjänsten.

Kommunstyrelsen ansvarar för ledningen av det civila försvaret på lokal nivå, det vill säga all verksamhet som kommunen ska bedriva under höjd beredskap. Kommunstyrelsen ska leda både kommunens egen verksamhet och verka för att olika aktörers verksamhet i kommunen samordnas i enlighet med det geografiska områdesansvaret. Det är viktigt att kommunen beaktar båda dimensionerna när resurser ska sättas för funktionen för samverkan och ledning. Ledning behöver även ske på olika nivåer både övergripande i kommunen samt i olika verksamheter, exempelvis skola, barnomsorg, äldreomsorg, räddningstjänst samt el-, vatten- och värmeförsörjning.

Det är lämpligt att bygga funktioner för samverkan och ledning vid höjd beredskap på den organisation som finns för fredstida kriser men med vetskapen om att det ställs andra krav på denna organisation vid höjd beredskap på grund av de förändrade förutsättningarna (se bilaga 1 – Övergripande planeringsförutsättningar).

Funktionerna ska vara dimensionerande för att kunna fungera under flera månader, vilket är betydligt längre än vid de flesta fredstida kriser. Detta ställer krav på uthållighet och på säkerställande av att det finns ersättare till viktiga befattningar. Arbetet kommer dessutom att behöva genomföras under störda förhållanden med till exempel störningar och avbrott i el, tele, it, värme och vatten.

Kommunen bör även ta hänsyn till om det behövs annan personal som stöd till ledningsplatserna eller annan viktig infrastruktur för att möjliggöra kontinuerlig drift, till exempel tekniskt stöd och stöd för basal försörjning.

Det bör även finnas förmåga att leda och bedriva verksamhet lokalt, utan stöd från regional eller nationell nivå, eftersom risken för isolering av geografiskt åtskilda områden periodvis kan vara hög.

I en mer omfattande beredskapsplanering ingår även många andra aspekter för att över tid kunna bedriva samverkan och ledning under svåra förhållanden, till exempel vad gäller logistik,

hygien, vilomöjligheter, tekniska system och fysiskt skydd. Resultatet av detta kan sammanställas i listor över vilka funktioner som behövs för att säkerställa dels ledningen av den egna verksamheten, dels samverkan inom kommunens geografiska område under höjd beredskap. För att underlätta arbetet kan dessa listor utgå från kommunens ordinarie dokumentation av ledningsorganisationen.

Vidare kommer vissa verksamheter att tillkomma och andra försvinna i ett läge med höjd beredskap. Vissa verksamheter kommer att behöva öka i omfattning medan andra kommer att minska (se steg 6 nedan), och kommunen kan redan på ett tidigt stadium behöva ompröva sin planerade krigsorganisation utifrån det aktuella läget. Därför är det viktigt att organisationen, inklusive ledningsfunktioner, är flexibel och kan utökas eller minskas utifrån behov. Betydande prioriteringar kommer att behöva genomföras i såväl planeringsarbetet som operativt.

Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar gäller under såväl kris som krig, och det material som är kopplat till dessa grunder innehåller både sätt att tänka och sätt att arbeta för att öka förmågan att hantera sådana samhällsstörningar.

Lästips/fördjupning

- Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar. MSB777.

Ledningsförhållanden och samverkansförmåga

- Funktionerna för samverkan och ledning bör utgå från och anpassas från krisberedskapen.
- Ledningsfunktionerna behöver fungera under lång tid, med varierande intensitet.
- Kommunstyrelsens roll i ledningen bör beskrivas.

6. Identifiera och prioritera kommunens samhällsviktiga verksamheter

Beroende på situationen kan kommunen tvingas till svåra prioriteringar vid en situation med höjd beredskap, där begränsade resurser måste användas till störst nytta för så många som möjligt. Därför är det nödvändigt att rangordna kommunens verksamheter i höjd beredskap.

Kommunen behöver ta ställning till följande frågor i sin prioritering:

- Vilka verksamheter är prioriterade att bedrivas under höjd beredskap och mest troliga att behöva förstärkas med personal och materiella resurser?
- Vilka verksamheter är mindre prioriterade att bedrivas under höjd beredskap och mest troliga att kunna flytta personal och materiella resurser från, för att förstärka mer prioriterad verksamhet?
- Vilka verksamheter kan tillkomma under höjd beredskap?
- Vilka verksamheter behöver inte bedrivas under höjd beredskap?

Svaren på frågorna ovan kan bland annat grunda sig i:

- kommunens ansvar vid höjd beredskap enligt gällande författningar,
- målet för det civila försvaret, det vill säga att värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i omvärlden,
- samhällets, inklusive samhällsviktiga verksamheter, beroende av de verksamheter som kommunen bedriver, exempelvis utifrån scenarier och planeringsförutsättningar.

Utifrån prioriteringarna är målet att skapa en hierarkisk organisationsstruktur av den

verksamhet som ingår i krigsorganisationen. Oavsett hur kommunen genomför sin prioritering bör verksamheterna dokumenteras i vald prioriteringsordning. En sådan lista kan även kompletteras med en rangordning av verksamheter, särskilt viktiga tekniska system, krigsviktiga lokaler med mera.

Anpassningsförmåga

Totalförsvarsplaneringen utgår från ett öppet väpnat angrepp på Sverige som inledningsvis kan ha ett intensivt och snabbt förlopp med kort förvarning. Då är det viktigt att krigsorganisationen snabbt kan larmas in och att personalen vet vart de ska ta vägen för att kunna påbörja sitt arbete.

I det inledande skedet är det troligt att det råder en stor påfrestning på alla nivåer i det svenska samhället. Därför är det viktigt att kommunen först säkrar de mest kritiska verksamheterna, vilka kan vara kommunens förmåga till ledning och samverkan, kriskommunikation, omsorgsverksamhet av de mest utsatta invånarna inklusive kommunal hälso- och sjukvård, räddningstjänst samt el-, värme- och vattenförsörjning.

Ej prioriterade verksamheter kan också behöva gå ner i drift. Exempelvis kan administrativ personal och ärendehandläggning gå ner på ett minimum för att förstärka den mest prioriterade verksamheten.

Kommunala kärnverksamheter behöver kontinuerligt lösa sina uppgifter. Det kan röra sig om barnomsorg (ökat behov av öppet dygnet runt), skolverksamhet, kost/måltider, lokalvård samt individ- och familjeomsorg. Beroende på årstid, väderlek och situation kan verksamhet som snöröjning, avfallshandtering och behov av värme och kyla samt lokalutrymmen vara kritiska områden.

Om konflikten så småningom övergår till ett mer lågintensivt skede och pågår en längre tid kan verksamhet som inte prioriterats i ett inledande skede, exempelvis kulturverksamhet, bli viktigare för att skapa uthållighet för personal och invånare. Planeringsförutsätt-

ningarna (bilaga 1) gäller konsekvenser som kan fortgå i flera månader.

Verksamheter som kan nedprioriteras och eventuellt inte ska bedrivas vid höjd beredskap är sådan verksamhet som inte kan anses ingå i kommunens lagstadgade kärnuppdrag och som inte heller är av betydelse för totalförsvarets behov.

Några punkter som kan vara värt att notera i detta arbete:

- Uppgiften att prioritera mellan kommunens olika verksamheter är svår men behöver göras. Erfarenheter från krisberedskap visar att det är bättre att snabbt larma in en organisation utifrån antagandet att det är en svår kris än att långsamt öka beredskapen och därmed riskera att krisen förvärras.
- Det är bra att utgå från de övergripande planeringsförutsättningarna och de scenarion och typfall som FOI gett ut för prioriteringsarbetet.
- Erfarenheter visar att det är viktigt med flexibilitet, fantasi och förmåga att vara konstruktiv: Kanske kan badbassänger användas som vattenreservoar, ishallar för att kyla livsmedel och bibliotek som träffpunkt för informationsspridning?
- Nivån på service till invånarna kommer att gå ner, exempelvis vad gäller kost och måltider. Diskutera därför vad som är den lägst accepterade nivån.
- Planeringen för de uppgifter som framgår av LEH kap. 3 § 3 vad gäller lokal kristidsverksamhet återupptas i ett senare skede.

Resonemang och exempel ovan är inte heltäckande och kommunen är själv ansvarig för den egna analysen och planläggningen. Krigsorganisationens anpassningsförmåga är dock central och åtgärder som vidtas ska alltid anpassas till rådande läge.

Exempel på kommunala verksamheter att utgå från:

- Central ledning och administration inklusive växel, information, krisledningsförmåga samt kriskommunikation
- Ekonomi
- HR
- It-drift
- Kost och måltider
- Lokaladministration och lokalvård
- Äldreomsorg – särskilda boenden
- Äldreomsorg – hemtjänst
- Äldreomsorg – hemsjukvård
- Individ- och familjeomsorg – LSS
- Individ- och familjeomsorg – vuxenstöd
- Individ- och familjeomsorg – stöd barn och unga
- Ekonomiskt bistånd
- Förskola
- Grundskola inklusive elevhälsa
- Skolfritids
- Grundsärskola
- Gymnasieskola
- Gymnasiesärskola
- Avloppshantering
- Miljö- och hälsoskydd inklusive tillsynsverksamhet
- Stadsplanering och byggfrågor
- Gatu- och trafikverksamhet
- Park och naturhållning
- Räddningstjänst
- Renhållning och avfallshantering
- Kultur/bibliotek
- Fritidsverksamhet
- Kommunal bostadsförsörjning
- Dricksvattenförsörjning
- Fjärr- och närvärmeförsörjning
- Fjärrkyla
- Lokal energiförsörjning
- Stadsnät
- Sysselsättning/arbetsmarknad
- Vuxenutbildning/sfi
- Näringslivsutveckling
- Överförmyndarverksamhet

Tips på tillvägagångssätt

- En grund för arbetet med att prioritera kommunens verksamheter under höjd beredskap är att identifiera kommunens samhällsviktiga verksamheter. Underlag till det arbetet kan finnas i redan genomförda arbeten där samhällsviktiga verksamheter har identifierats, exempelvis inom ramen för arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser (RSA), Styrel, arbetet med kontinuitetshantering eller andra liknande analyser. Om detta inte har gjorts i tillräcklig omfattning bör identifieringen uppdateras eller kompletteras.
- Vid identifiering av den egna organisationens samhällsviktiga verksamheter kan kommunen exempelvis utgå ifrån den egna organisationens verksamhetsstruktur eller verksamhetsprocesser. Annan systematik som kan användas är att exempelvis sektorer och funktioner, geografi, affärsområden, viktiga aktörer samt beroendekedjor och värdekedjor.
- Grunden för att bedöma om en verksamhet är samhällsviktig eller inte är att kommunen för en dialog med dem som har kunskap om verksamheten. En nära samverkan med dem som bedriver samhällsviktiga verksamheter är även viktig för att kunna bedöma konsekvenserna av ett avbrott eller en allvarlig störning.
- Bra löpande dokumentation är en viktig del av identifieringsarbetet. På MSB:s webbplats finns Dokumentationsmall för identifiering av samhällsviktig verksamhet. Denna mall kan olika aktörer anpassa efter sina egna behov. Tänk dock på att samlad information av detta slag är känslig. (Se mer i tidigare avsnitt om säkerhetsskydd).

Lästips/fördjupning

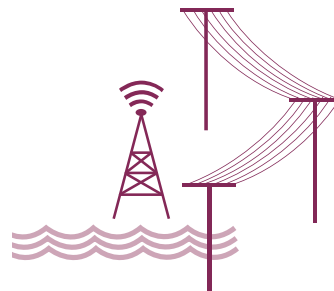
- Vägledning för identifiering av samhällsviktig verksamhet. MSB1408.
- Dokumentationsmall för identifiering av samhällsviktig verksamhet. MSB1409.
- Vägledning för kontinuitetshantering. SS 22304:2014. Finns på webbplatsen för Svenska Institutet för Standarder (SIS), www.sis.se.
- Kontinuitetshantering för samhällsviktig verksamhet – En lathund riktad till dig som ska driva arbetet i din organisation. MSB1406.

Identifiera och prioritera kommunens verksamheter

- Det är nödvändigt att analysera och prioritera bland kommunens verksamheter eftersom förutsättningarna kommer vara helt annorlunda än vid ett normaltillstånd.
- Det är en fördel att utgå från kommunens lagstadgade kärnverksamheter.
- Flexibilitet, fantasi och förmågan att vara konstruktiv är viktigt.

7. Analysera kommunens samhällsviktiga verksamheters kritiska beroenden

Analysen av de samhällsviktiga verksamheterna behöver också omfatta vilka underliggande beroenden som finns, till exempel vilka kritiska resurser (exempelvis el, it och vatten) eller specifika kompetenser som behövs för att verksamheterna i krigsorganisationen ska fungera. Kontinuitetshantering är en metod för att kartlägga de samhällsviktiga verksamheternas kritiska resurser, däribland verksamheternas beroende av personal. Upprättade kontinuitetsplaner är också ett bra verktyg för att kunna upprätthålla verksamheten oavsett störning.

Tips på tillvägagångssätt

- Vägledning för kontinuitetshantering, SS 22304:2014 är ett generellt stöd som kan användas och avsnitt 8.2.2 som beskriver konsekvensanalysen utgör ett särskilt stöd i kartläggningen av de kritiska resurserna/beroendena. MSB har tagit fram olika stöd för arbetet med kontinuitetshantering bland annat en lathund som finns på MSB:s webbplats.

Lästips/fördjupning

- Vägledning för kontinuitetshandling: SS 22304:2014. Finns på webbplatsen för Svenska Institutet för Standarder (SIS), www.sis.se.
- Kontinuitetshandling för samhällsviktig verksamhet – En lathund riktad till dig som ska driva arbetet i din organisation. MSB1406.
- Kontinuitetshandling – Dokumentationsmall för genomförande (version 1). MSB1411.
- Kontinuitetshandling – Dokumentationsmall för genomförande (version 2). MSB1412.
- Upphandling till samhällsviktig verksamhet – en vägledning. MSB1275.

Offentliga sektorn och privata aktörer

En av förändringarna sedan Sverige senast bedrev totalförsvarsplanering är att näringslivsstrukturen ser annorlunda ut på grund av mer utbredda ägarstrukturer, privatisering och mer komplexa produktionsförhållanden. För att upprätthålla samhällets funktionalitet och värna om människors liv och hälsa har näringslivet en avgörande roll, eftersom stora delar av de resurser och kompetenser som krävs finns i den privata sektorn.

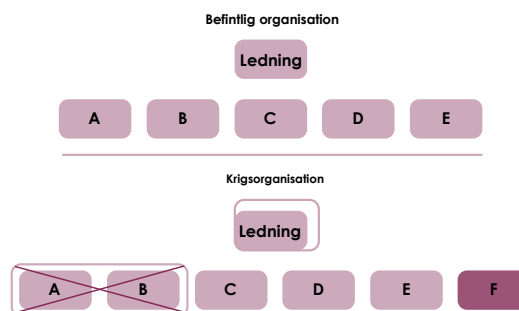
Dessutom har förutsättningarna för offentliga aktörer att samverka med näringslivet ändrats sedan Sverige senast planerade för det civila försvaret. För närvarande pågår ett antal statliga utredningar om bland annat näringslivets roll i totalförsvaret samt ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar. Mot bakgrund av dessa utredningar är inriktningen att MSB ska ge ut stöd inom området i takt med att förutsättningarna tydliggörs.

Inom många kommuner är det till stor del privata företag som möjliggör att kommunens verksamhet fungerar. För att kommunen ska fungera vid höjd beredskap behöver därför planering för och inkludering av de privata aktörerna vara en del i kommunens beredskapsarbete när förutsättningarna för detta finns på plats.

8. Skapa krigsorganisationen

Utifrån det arbete kommunen gjort i tidigare steg skapas själva krigsorganisationen. Denna bör beskrivas överskådligt, exempelvis i form av en eller flera organisationsskisser. Genom att utgå från befintlig organisation och sedan ta bort, lägga till och modifiera utifrån det material som tagits fram i tidigare steg växer krigsorganisationen stegvis fram.

Det är lämpligt att analysera vilka delar som kan vara öppen information och vilka delar som ska omfattas av uppgifter som rör Sveriges säkerhet. Information som kan omfattas av sekretess är exempelvis samlad information med detaljer som bemanningslistor, specifika materiella resurser och tekniska sårbarheter i försörjningssystem.

Figur 1. Exempel på hur en organisation kan anpassas till en krigsorganisation.

Förändringar över tid av organisationen

Planeringsförutsättningarna anger att belastningen på kommunen varierar över tid beroende på läge. En situation med i stort sett normaltillstånd kan snabbt avlösas av extrem belastning, vilket innebär att kommunens organisation kan behöva förändras över tid. Förmågan måste då finnas att snabbt göra sådana förändringar. Den valda krigsorganisationen kan alltså inte ses som den organisation som kommunen kommer att ha under hela perioden av höjd beredskap, utan den ska ses som ett utgångsläge.

Kommunen bör ha förmåga, och planera för, att anpassa sin verksamhet efter rådande läge genom att både kunna göra hårda prioriteringar och normalisera delar av verksamheten. Detta innebär att kommunen behöver planera för hur man ska kunna återgå till fredstida förhållanden när den höjda beredskapen övergår till fred.

9. Fastställ krigsorganisationens form

Ett formellt beslut bör tas om krigsorganisationen. Krigsorganisationen bör vidare finnas översiktligt beskriven i kommunens styrande dokument.

Observera dock att delar av kommunens krigsorganisation med största sannolikhet omfattas av sekretess.

Följande delar kan ingå i beskrivningen av krigsorganisationen:

- Krigsorganisationens ledningsorganisation.
- Vilka verksamheter som ingår i krigsorganisationen, gärna i någon form av organisationsskiss; här bör även enheter som skapas vid höjd beredskap beskrivas.
- En beskrivning över hur olika verksamheter är prioriterade.
- Bemanning.
- Fortsatt arbete med att förvalta och utveckla krigsorganisationen.

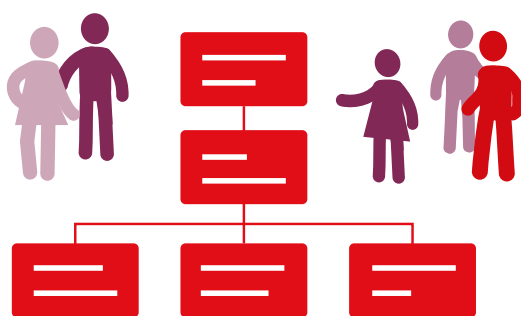
MSB har tagit fram ett så kallat KDU-verktyg för att utveckla sin egen krigsorganisation och samtidigt erbjuda ett konkret stöd till andra aktörer. Verktöget syftar till att göra det lättare att slå fast och följa upp ambitionen för krigsorganisationen som helhet. Detta verktyg finns på MSB:s webbplats, i anslutning till vägledningen.

Bemanna en krigsorganisation

I det fortsatta arbetet bör kommunen identifiera och beskriva hur bemanningen ska säkerställas för den krigsorganisation man beslutat om. Därefter kopplas kompetenser och namngiven personal till de olika verksamheter som ingår i krigsorganisationen.

Arbetet kan exempelvis inledas med följande delar:

- Kontrollera vilken personal som finns att tillgå (disponibilitetskontroll).
- Koppla nyckelpersonal till krigsorganisationen.
- Planera för hur kommunen avvecklar verksamheter som inte ingår i krigsorganisationen och hur personalresurser som därmed frigörs används på bästa sätt för att förstärka andra delar.
- Identifiera luckor och personalbrister i kommunens verksamheter.

personal. Om kommunen behöver externt personalstöd bör detta förberedas genom att uppskatta behovet av personal, vilken kompetens eller utbildning som behövs, var dessa

personer primärt ska nyttjas och så vidare. En sådan planering kan fungera som underlag om kommunen behöver begära externt stöd. För att säkerställa att användandet av externt stöd fungerar bör kommunen därför upprätta planer, rutiner

eller checklistor för hur detta ska ske samt öva dessa med den tilltänkta resursen.

Bemanning

- Analysera hur medarbetare kan användas på bästa sätt.
- Ta hänsyn till ett möjligt personalbortfall.
- Krigsplacera vid behov.

Inom verksamheter som inte ska bedrivas vid höjd beredskap finns personal som kan förstärka de verksamheter som ska bedrivas. Därför bör kommunen analysera hur denna personal kan användas på bästa sätt.

I arbetet bör kommunen även ta hänsyn till risken att delar av personalen inte kan ta sig till arbetet av olika anledningar. Kommunen bör därför planera för hur man ska hantera ett sådant bortfall.

Kommunen bör också analysera om verksamheter som behöver bedrivas vid höjd beredskap inte kan försörjas med egen

Frivilliga försvarsorganisationer

I vissa fall kan behovet av externt stöd lösas med hjälp av frivilligresurser. När det gäller bemanning kan de frivilliga försvarsorganisationerna till exempel tillhandahålla:

- utbildade och övade förstärkningsresurser,
- erfarenhet från skarpa krisinsatser,
- specialkompetenser,
- ökad bemanning,
- ökad uthållighet (personalavlösning, flerskiftsarbete med mera).

En kommun med uppgifter inom totalförsvaret får ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation om att personen ska tjänstgöra inom totalförsvaret, vilket framgår av förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. Innan ett sådant avtal ingås ska kommunen dock kontrollera med den frivilliga försvarsorganisationen att personen i fråga är lämplig för tjänstgöringen.

Krigsplacering

Krigsplacering av anställda som kan komma att tas i anspråk med allmän tjänsteplikt är ett viktigt planeringsverktyg för att säkerställa dels krigsorganisationens bemanning, dels att personerna i fråga är placerade i den verksamhet där de gör störst nytta för totalförsvaret.

Det är viktigt att poängtera att krigsplaceringen av en anställd inte har någon direkt rättsverkan och inte medför några skyldigheter för den enskilde i fred. Skyldigheten att tjänstgöra enligt krigsplaceringen aktualiseras först vid höjd beredskap genom att regeringen föreskriver om allmän tjänsteplikt.

Begreppet krigsplacering som det används i den här vägledningen ska inte förväxlas med den krigsplacering som sker med stöd av civilplikt (för närvarande vilande) eller värnplikt. Begreppet beskriver i denna vägledning enbart en planeringsåtgärd för hur medarbetare ska tjänstgöra vid höjd beredskap i det fall det beslutas om att allmän tjänsteplikt ska råda inom en organisation. Skyldigheten att tjänstgöra med allmän tjänsteplikt enligt planeringsåtgärden är begränsad till arbetsskyldigheten enligt respektive medarbetares anställningsavtal.

Vid höjd beredskap kan arbetsskyldighetens ram utvidgas i samband med att arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262) och kollektivavtal för krigs- och beredskapstillstånd aktualiseras. Detta medför bland annat utvidgade möjligheter att tillfälligt omplacera medarbetare.

Det viktiga för kommunen är att först påbörja arbetet med att ta fram en krigsorganisation, detta för att åskådliggöra personalbehovet på respektive funktion eller plats i krigsorganisationen.

Det är upp till respektive kommun att besluta om i vilken utsträckning man väljer att krigsplacera sin personal.

Kommunen kan även ha en planering för personal som eventuellt inte krigsplaceras, eftersom kommunens personal ska infinna sig på sin arbetsplats om höjd beredskap och allmän tjänsteplikt råder, förutsatt att de inte är krigsplacerade någon annanstans.⁹

Fördelen med att krigsplacera personalen är att kommunen vet vilken personal man disponerar över. Personer som inte är krigsplacerade kan annars vara, eller komma att bli, krigsplacerade hos någon annan aktör. Därmed finns risken att de inte finns tillgängliga om beredskapen höjs. Det kan också uppstå konflikter om personen har två anställningar och inte är krigsplacerad när regeringen föreskriver om allmän tjänsteplikt.

För att ta reda på om kommunen har anställda som tagits i anspråk av någon annan aktör görs en disponibilitetskontroll hos Rekryteringsmyndigheten. Det är viktigt att göra denna kontroll regelbundet för att få en så uppdaterad lägesbild av personaltillgången som möjligt. Tillvägagångssättet för disponibilitetskontroller samt processen för krigsplacering beskrivs i kommande avsnitt.

Process för krigsplacering

Nedan beskrivs de olika steg kommunen bör vidta i arbetet med att krigsplacera kommunens personal. Utgångspunkten är de steg som Rekryteringsmyndigheten utgår från.

9. 6 kap 2 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

1. Kommunera med de fackliga organisationerna och kommunens medarbetare

Det är viktigt att planera för hur det pågående arbetet ska kommuniceras med kommunens medarbetare.

Även de fackliga organisationernas roll behöver klargöras. En rekommendation är att inleda en dialog med facken tidigt om hur och när de kommer att involveras eller informeras. Kommunens centrala samverkansgrupp eller motsvarande är ett lämpligt forum för detta. Medbestämmandelagens 19 § respektive 11 § ska beaktas i samband med olika delar av arbetet.

Tips på tillvägagångssätt

- Använd befintliga kommunikationskanaler, till exempel samverkansgrupper, arbetsplatsträffar och information på intranätet för att säkerställa att medarbetare hålls informerade om det arbete som pågår och varför kommunen arbetar med planering inför höjd beredskap. På intranätet kan kommunen exempelvis ha en funktion med frågor och svar (FAQ) som uppdateras och fylls på vart efter nya frågor inkommer.

Vilken personal som finns tillgänglig får kommunen reda på genom en så kallad disponibilitetskontroll hos Rekryteringsmyndigheten. Rekryteringsmyndigheten ansvarar för att registrera krigsplacerad personal så att en person bara är krigsplacerad på en plats.

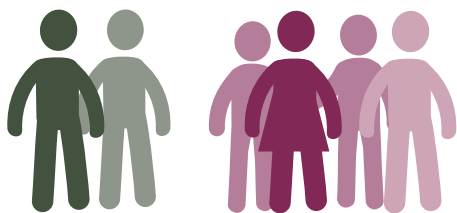
Rekryteringsmyndigheten vill ha in en fil i Excelformat med personnummer på de personer kommunen vill ta i anspråk vid höjd beredskap. Denna fil vill myndigheten helst ha på cd eller usb-minne. Om någon av personerna redan tagits i anspråk av någon annan aktör ger Rekryteringsmyndigheten besked om det. Det är viktigt att tänka på att kommunen måste ta hänsyn till olika informationssäkerhetsaspekter vid all hantering av personuppgifter.

Kom ihåg att disponibilitetskontrollen är en ögonblicksbild som kan förändras över tid; en person som var tagen i anspråk av någon annan aktör vid disponibilitetskontrollen kan ha släppts före en registrering om krigsplacering, eller vice versa – en person som var disponibel vid kontrollen kan tas i anspråk av en annan aktör före registreringen.

Kommunen kan välja att kontrollera samtlig personal i den första disponibilitetskontrollen för att få en tydlig bild av vilka som redan är krigsplacerade. Om man redan har personal som man vet har tagits i anspråk av annan aktör, eller personal som man inte avser krigsplacera, kan man välja att inte ta med dessa i kontrollen.

2. Genomför disponibilitetskontroll

Innan arbetet med att bemanna krigsorganisationen påbörjas behöver kommunen veta om det finns personal som inte är disponibel för kommunen i händelse av höjd beredskap. Det gäller personal som redan tagits i anspråk och är krigsplacerad av exempelvis Försvarsmakten, någon frivillig försvarsorganisation eller annan aktör.

Tips på tillvägagångssätt

- Tänk på att inte skicka in fler uppgifter än nödvändigt. Rekryteringsmyndigheten har inte behov av mer information än personnummer på de som ska kontrolleras eller registreras, eftersom myndigheten bara registrerar personal på organisationsnivå. De behöver alltså inga uppgifter om vad personen har för uppgift inom krigsorganisationen.

3. Samråd med annan aktör om var en viss person ska vara krigsplacerad

Om kommunen har identifierat nyckelpersoner i sin organisation som är krigsplacerade hos en annan aktör måste kommunen samverka med denna aktör för att komma fram till var personen gör störst nytta för totalförsvaret. Grunden i samverkan är att personen ska vara placerad där den gör störst nytta för totalförsvaret, men det är den som har dispositionsrätten för en person som beslutar om den ska släppas till någon annan.

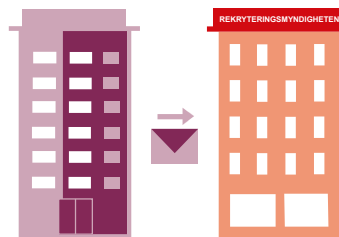

Tips på tillvägagångssätt

- Efter att kommunen har skickat in listan med personnummer på aktuella personer till Rekryteringsmyndigheten och begärt en disponibilitetskontroll får kommunen ett svar där det framgår vilken av kommunens personal som redan tagits i anspråk av andra aktörer. Av svaret framgår vilken personal samt aktör det gäller.
- Om kommunen bedömer att personen är viktig för den egna krigsorganisationen kontaktas den aktör som disponerar personen i fråga. Begäran riktas till aktörens huvudkontor. Den vanligaste aktören i detta sammanhang är sannolikt Försvarmakten och begäran ska i det fallet gå till Högkvarteret. Observera att informationen i en begäran kan vara känslig och behöver hanteras på ett säkert sätt. Ett exempel på text som kan användas vid en begäran riktad till annan aktör finns i bilaga 3.
- Om den aktör som har dispositionsrätt går med på att släppa en person från sin krigsorganisation behöver personen dels krigsplaceras i kommunen, dels omregistreras hos Rekryteringsmyndigheten. Omregistreringen kan ske på två sätt:
 - Den som släpper dispositionsrätten kontaktar Rekryteringsmyndigheten och begär att personen ska avregistreras. Kommunen kontaktar sedan Rekryteringsmyndigheten med en begäran om att krigsplacera personen.
 - Kommunen och den andra aktören tar ett gemensamt beslut om ändrad krigsplacering. Exempel på ett hur ett sådant beslut kan formuleras finns i bilaga 4.

4. Fatta beslut om krigsplacering av personalen

Det är kommunen som beslutar om krigsplacering av den egna personalen. Ett sådant beslut kan omfatta vilka delar av personalen som ska krigsplaceras och om bara tillsvidareanställda eller även visstidsanställda ska krigsplaceras. Kommunen måste själv ta ställning till omfattning och principer för krigsplacering.

En rutin bör också fastställas för hur arbetet ska bedrivas, hur krigsplaceringslistorna ska förvaras och uppdateras samt hur informationssäkerhet ska beaktas.

Tips på tillvägagångssätt

- Det är bra att göra en grundlig bedömning av behoven före ett beslut om vilka grupper och funktioner som ska krigsplaceras utifrån enhetliga principer, eftersom beslutet direkt kan få stor påverkan på vissa personer. Detta gäller i första hand personal som är krigsplacerad i Försvarmakten och har ett engagemang där men som förs över till den egna organisationen och då måste avsluta sitt engagemang i Försvarmakten. Detta kan få både ekonomiska och sociala konsekvenser för enskilda personer.
- Det är möjligt att krigsplacera visstidsanställda, men vissa aktörer ser det som onödigt att krigsplacera personer som anställs för kortare tid eller som är timanställda.

5. Meddela Rekryteringsmyndigheten som registrerar krigsplaceringen

När krigsplaceringarna ska registreras skickar kommunen in en fil i Excelformat till Rekryteringsmyndigheten med personnummer på de personer som kommunen önskar ta i anspråk. Listan skickas in på cd eller usb-minne, rekommenderat i säkerhetspåse. Efter registrering får kommunen ett svar där det framgår vilken personal som kan tas i anspråk av

kommunen och vilka som redan har tagits i anspråk av annan aktör.

Kommunen ska också skicka in en överenskommelse om registrering och redovisning av personal. Denna blankett finns på Rekryteringsmyndighetens webbplats. Överenskommelsen syftar till att säkerställa att registret uppdateras minst en gång per år.

När krigsplaceringsarbetet har övergått i förvaltning bör nyregistreringar och avregistreringar göras löpande.

Tips på tillvägagångssätt

- Kommunen kan skicka in enstaka ändringar löpande vid behov till Rekryteringsmyndigheten och det krävs inget Exceldokument för att omregistrera enstaka personer. Ha dock alltid i åtanke att uppgiften bör hanteras varsamt om den är känslig.
- Enstaka avregistreringar kan göras löpande. När en person slutar sin anställning kan det, om det är aktuellt, ingå i avslutningssamtalen att avregistrera personen. Då slipper kommunen krockar som kan uppstå när avregistreringar släpar efter till den årliga översynen. Det här är ett bra sätt att vara registervärdande inom kommunen.

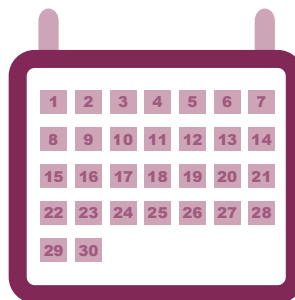
6. Meddela varje person skriftligt om beslutet och dess innebörd

Den som blivit krigsplacerad ska få ett skriftligt besked från kommunen om detta. Beskedet bör skickas till hemadressen för att säkerställa att även tjänstlediga och föräldralediga får del av beskedet. Beskedet ska innehålla uppgift om inställelseplats. Tänk på att kommunen behöver ta ställning till informationssäkerhet i den information som skickas ut.

7. Genomför en årlig översyn

Rekryteringsmyndigheten rekommenderar att kommunens register över krigsplacerad personal uppdateras minst en gång per år i fredstid; i större organisationer med större rörlighet i personalen bör registret uppdateras oftare.

Rekryteringsmyndigheten rekommenderar dessutom totalavisering av den personal kommunen önskar ha registrerad vid varje tillfälle, vilket innebär att kommunen meddelar Rekryteringsmyndigheten både den personal som redan tagits i anspråk och som fortsatt ska vara tagen i anspråk och nya personer som man önskar ta i anspråk. Rekryteringsmyndigheten jämför sedan det nya innehållet med tidigare registrering, tar bort dem som inte längre ska vara kvar och lägger till dem som tillkommit.

Tips på tillvägagångssätt

- Registervärd är viktigt. Registret bör gås igenom och gallras minst en gång per år. Kommunen bör ta fram en rutin för hur detta ska ske. Aspekter som exempelvis storleken på kommunen och personalomsättning spelar roll för hur ofta genomgång-

Nästa steg

1. Utbildning och övning

En förutsättning för en fungerande krigsorganisation är att organisationen utbildas och övas kontinuerligt. Kommunen bör därför ta fram en flerårig utbildnings- och övningsplan.

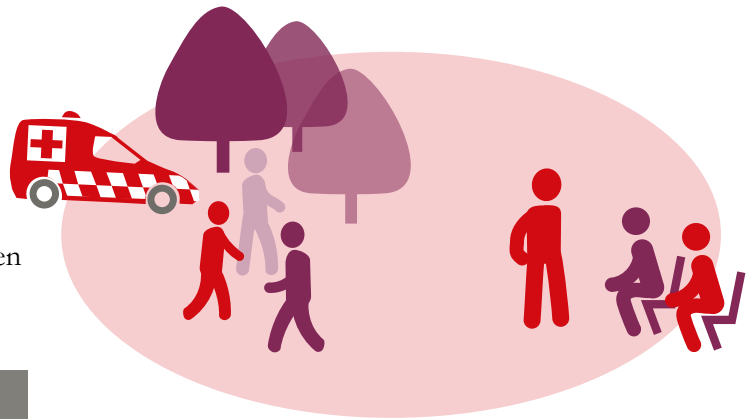
Lästips/fördjupning

- Stöd för att utveckla en flerårig övningsplan. MSB659.
- Vägledning för kommunens utbildnings- och övningsplan. Finns på MSB:s webbplats.
- Öva enkelt och Utvärdera mera! Övningsvägledningar och metodstöd för övningsverksamhet. Finns på MSB:s webbplats.

2. Övrig planering inför höjd beredskap

Det behövs givetvis mycket mer än en krigsorganisation för att förbereda kommunen inför höjd beredskap, även om den är en viktig del. Kommunen behöver även ta fram beredskapsplaner och rutiner för att verksamheten ska kunna fungera, vilka rör åtgärder som att skapa omsättningslager och förråd, anpassa lokaler, komplettera utrustning, se över fysisk skydd och alternativa ledningsplatser med mera. Även de materiella resurserna är till stor del gränssättande för kommunens förmåga.

Ambition och innehåll i denna del av planeringen påverkas bland annat av finansiering och eventuella kommande överenskommelser.

3. Avslutning

Arbetet med att skapa en krigsorganisation och bemanna denna är ett stort och långvarigt arbete som behöver pågå under lång tid och anpassas efter hand som totalförsvarsarbetet utvecklas nationellt. Genom att göra arbetet stegvis, systematiskt och strukturerat ökar kommunen sin förmåga att vara förberedd och hantera olika kriser, gråzon och krig.

Fler ingångsvärden för kommunernas planering inför höjd beredskap kommer att delges efter hand, i takt med den övriga totalförsvarsplanering som sker på olika nivåer och hos olika aktörer i samhället. För att Sverige ska ha beredskap att motstå ett väpnat angrepp måste samhällets aktörer arbeta tillsammans så att delarna förenas till en helhet.

| Bilaga 1

Övergripande planeringsförutsättningar

Kommunernas planläggning för civilt försvar 2018-2020

Innehåll

1. Inledning	28
2. Gemensamma utgångspunkter	29
2.1 Politiska styrande beslut	29
2.2 Säkerhetspolitisk hotbild mot Sverige	29
2.3 Det väpnade angreppet	31
2.4 Inriktning och samordning under höjd beredskap	32
2.5 Det militära försvaret	32
3. Planeringsförutsättningar	34
3.1 Störningar och avbrott i viktiga försörjningssystem	35
3.2 Störningar i leveranser av varor och tjänster	35
3.3 Påverkan på civilbefolkningen	36

1. Inledning

Dessa planeringsförutsättningar har tagits fram av MSB i samverkan med Försvarsmakten och ett urval kommuner i enlighet med Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2018–2020 som undertecknats av MSB och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Syftet med detta dokument är att ge kommuner en övergripande bild av händelser, hot och konsekvenser som ett väpnat angrepp mot Sverige kan innebära för kommunen. Vidare får kommunen ett antal förutsättningar att förhålla sig, till så att planläggningen utgår från vissa grundantaganden som är gemensamma för samtliga kommuner.

Dokumentet i sig omfattas inte av sekretess. Däremot kan informationen i dokumentet omfattas av sekretess om den kombineras med annan information om exempelvis sårbarheter i kommunen. Ytterligare planeringsförutsättningar som kan omfattas av sekretess kan därutöver komma kommunen tillhanda skriftligen eller muntligen från länsstyrelsen, centrala bevakningsansvariga myndigheter eller Försvarsmakten.

De bevakningsansvariga myndigheterna har tilldelats en planeringsinriktning för det civila försvaret, vilken är belagd med försvarssekretess. Planeringsinriktningen är det dokument som inriktar och utgör gemensam referensram för det nationella arbetet med civilt försvar.

Planeringsförutsättningarna i detta dokument är på en övergripande nivå och visar dels den komplexitet som finns vad gäller hotbild, dels den palett av åtgärder som

kommunerna kan genomföra för att minska riskerna för både invånare och samhällsviktiga verksamheter.

Planeringsförutsättningarna är inte att betrakta som heltäckande och ska inte tillämpas stelt; kommunen är själv ansvarig för sin analys och planläggning, och de åtgärder som vidtas ska alltid anpassas till rådande läge. Det ska dessutom alltid finnas en beredskap att påskynda planering och förberedelser för höjd beredskap om det säkerhetspolitiska läget snabbt försämrats.

2. Gemensamma utgångspunkter

Detta kapitel sammanfattar totalförsvarets och det civila försvarets utgångspunkter för nuvarande försvarsbeslutsperiod. Kapitlet redogör övergripande för försvarsbeslutet 2016–2020, den säkerhetspolitiska hotbilden, ett kortare antagande om det väpnade angreppets karaktär, Sveriges ledningsförhållanden under höjd beredskap samt kort om det militära försvaret.

2.1 Politiska styrande beslut

År 2015 beslutade Riksdagen och regeringen att Sverige ska återupprätta ett modernt totalförsvaret för att kunna hantera de utmaningar och hot som följer av det förändrade säkerhetspolitiska läget.¹ Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Det innebär bland annat en ny planering för hela totalförsvaret, det vill säga både det militära och det civila försvaret. För det civila försvaret anges att planeringen bör återupptas och genomföras med utgångspunkt i en helhetssyn där hotskalan omfattar såväl fredstida krissituationer som höjd beredskap. Civilt försvar är den verksamhet som ansvariga aktörer genomför i syfte att göra det möjligt för samhället att hantera situationer när beredskapen höjs. Det civila försvaret är därmed inte en organisation, utan verksamheten bedrivs av statliga myndigheter, kommuner, regioner, privata företag och frivilligorganisationer. Det gäller skydd av befolkningen, säkerställande av samhällsviktiga funktioner och övriga samhällets stöd till Försvarsmakten.

Vidare anges att Försvarsmakten, tillsammans med övriga delar av totalförsvaret och med

politiska, diplomatiska och ekonomiska medel, ska vara en tröskel för den som vill angripa Sverige eller använda militära maktmedel för att utöva påtryckningar mot landet.

Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat EU-medlemsland eller ett nordiskt land, och Sverige förväntar sig att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige ska därför både kunna ge och ta emot civilt och militärt stöd.

Lästips/fördjupning

- Försvarsdepartementet. Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016-2020 (prop. 2014/15:109).

2.2 Säkerhetspolitisk hotbild mot Sverige

Sveriges syn på säkerhetspolitiska hot anges i ett antal inriktande, beredande och styrande dokument samt i rapporter från underlättelsetjänster.

Möjliga hot mot Sverige i dag är varken entydiga eller enbart territoriellt fokuserade. En mer komplex bild måste därför ligga till grund för olika aktörers åtgärder för att säkerställa Sveriges säkerhet. Sverige kan utsättas för öppna och dolda påtryckningar som utövas med olika politiska, ekonomiska, militära eller psykologiska medel. Utökad underrättelseverksamhet, intensifierade cyberattacker, strategiska uppköp² och

1. Se avsnitt 2.2.

2. Strategiska uppköp eller investeringar innebär att en annan stat via statsägda eller statskontrollerade företag köper upp till exempel hamnar, transportföretag och teknikföretag som sedan kan användas för att påverka eller inhämta information. Källa: Säkerhetspolisens årsbok 2018, sid. 31.

påverkansoperationer är exempel på olika sätt för motståndare att nå strategiska mål och utöka sin handlingsfrihet. Det kan även förekomma att en motståndare understödjer terrorhandlingar, grov kriminalitet och annan subversiv verksamhet i Sverige för egna syften.

Sådana antagonistiska handlingar i stor omfattning behöver inte innebära att ett väpnat angrepp kommer att äga rum men de innebär påfrestningar gentemot Sveriges suveränitet. Likväl kan ett väpnat angrepp mot Sverige inte uteslutas.

Lästips/fördjupning

För utökade resonemang kring hotbilden mot Sverige:

- Försvarsdepartementet. Försvarspolitik inriktning – Sveriges försvar 2016-2020 (prop. 2014/15:109).
- Försvarsberedningens rapporter Motståndskraft (Ds 2017:66) och Värnkraft (Ds 2019:8).
- Säkerhetspolisens årsbok 2018.
- Militära underrättelsetjänstens årsöversikt 2018.
- Årsrapport 2018 FRA (Försvarets radioanstalt).

Psykologiskt försvar

Inför och under höjd beredskap kan all genomtänkt samhällskommunikation betraktas vara en del av det psykologiska försvaret. Syftet har ytterst varit att säkerställa den svenska befolkningens försvarsvilja och motståndskraft mot påtryckningar och desinformation från en motståndare.

Påverkansoperationer³ från en motståndare kan syfta till att påverka ett annat lands självständiga nationella beslutsfattande.

3. Påverkansoperationer är en samordnad användning och skräddarsydd blandning av diplomatiska aktiviteter, informationsoperationer, militära operationer och ekonomiska (PMESII) aktiviteter bortom en stats öppna, accepterade och lagliga aktiviteter för att uppnå sina politiska mål. Källa: Gemensamma grunder för en sammanhängande planering för totalförsvaret. MSB2016-25.

Genom informationspåverkan kan motståndaren försöka iscensätta och förstärka konflikter mellan olika aktörer eller grupper för att uppnå sina mål. Det kan ske utan att det bakomliggande agerandet från motståndaren upptäcks.

Under höjd beredskap och krig kan motståndarens påverkanskampanjer fokusera på att till exempel störa ledningsförhållanden, vilseleda, binda resurser och skapa kaos för att försvåra mobilisering och skada tilltron till Sveriges försvarsförmåga.⁴ Det är därför viktigt att berörda aktörer, inklusive kommuner, har en förmåga att snabbt kunna sprida korrekt och samlad information till allmänheten vid störda förhållanden.

Lästips/fördjupning

- Att möta informationspåverkan – handbok för kommunikatörer. En handbok om att möta informationspåverkan som stöd för att öka medvetenheten om, identifiera och möta informationspåverkan som riktas mot den egna verksamheten. MSB1260.
- Ytterligare information och stöd finns på MSB:s webbplats.

Cyberhot

Eftersom samhällets funktionalitet i dag är beroende av fungerande it-infrastruktur, cyberfysiska system⁵ och digitala tjänster har även konsekvenserna av angrepp riktade mot dessa system och tjänster ökat. Cyberattacker där en antagonist kan utnyttja olika sårbarheter och säkerhetsbrister är ett effektivt verktyg för att orsaka störningar i eller lamslå centrala funktioner i samhället, till exempel betalningssystem eller vatten- och elförsörjning. Manipulation av uppgifter hos sjukvård, i offentlig förvaltning och i finansiella tjänster kan skapa stora samhällsstörningar. Hotet förstärks ytterligare mot bakgrund av att kritisk infrastruktur och samhällsviktiga funktioner använder industriella informa-

4. Försvarsberedningen. Motståndskraft (Ds 2017:66).

5. Med cyberfysiska system menas alla former av digitala system och it-system som i slutändan styr någon form av fysisk process.

tions- och styrsystem, där det kan finnas stora säkerhetsproblem.

Sårbarheter i it-infrastruktur, cyberfysiska system och digitala tjänster nyttjas av den som utför en cyberattack. Det kan röra sig om både tekniska, fysiska och organisatoriska sårbarheter. Utrustning med begränsade säkerhetsfunktioner eller sårbarheter som inte åtgärdas av leverantörerna (till exempel IoT⁶-enheter) kan också vara ett mål för attacken och medföra att angriparen därefter kan gå djupare in i organisationens it-miljö.

Genom sammankopplade it-system kan brister dessutom överföras till andra organisationer. Utkontraktering av it-system gör ansvarsbilden än mer komplex, och säkerheten blir beroende av samordnade åtgärder från flera aktörer. Brister i kravställning, beställning och uppföljning kan få omfattande konsekvenser.

Lästips/fördjupning

MSB:s metodstöd för systematiskt informationssäkerhetsarbete:

- www.informationssakerhet.se.

Stöd för att underlätta att utforma it-utrymmen på ett säkert sätt:

- Vägledning för fysisk informationssäkerhet i it-utrymmen. MSB629.

Stöd kopplat till upphandlingar:

- Upphandling till samhällsviktig verksamhet – en vägledning. MSB1275.
- Vägledning – informationssäkerhet i upphandling. MSB555.

2.3 Det väpnade angreppet

Totalförsvarsplaneringen utgår från ett öppet väpnat angrepp på Sverige som inledningsvis kan ha ett intensivt och snabbt förlopp med kort förvarning. Konventionella och högteknologiska stridsmedel kan komma att användas. Cyberattacker och påverkansoperationer

är också en del i krigföringen. Striden kan börja med bekämpning med fjärrstridsmedel⁷ och sabotageförband⁸ mot samhällsviktig verksamhet som el-, tele- och vattenförsörjning, kritisk infrastruktur och militära baser.

Risk finns för användning av kärnvapen, eller hot om detsamma. Detta bedöms gälla även i anslutning till Sveriges närområde. Det finns även hot om andra farliga kemiska, biologiska eller explosiva ämnen.

Försvarsberedningen konstaterar i sin senaste rapport⁹ att Stockholmsområdet, Gotland, sydöstra Sverige inklusive Öresundsregionen, Västkusten med Göteborg, västra Svealand samt delar av Jämtlands och Norrbottens län är strategiskt viktiga geografiska områden i händelse av en kris eller ett krig. För samhällets försörjning och funktion kan även andra geografiska områden vara viktiga. Det finns också platser och verksamheter runt om i landet som har viktiga funktioner för att samhället som helhet ska fungera och som på olika sätt behöver skyddas.

Ett potentiellt angrepp kommer att påverka de geografiska områdena i olika grad och med olika intensitet. Således kommer angreppets konsekvenser se olika ut på lokal nivå samt variera över tid.

Lästips/fördjupning

- Scenarier för räddningstjänst och kommuner, grundscenari. FOI Memo 6787.
- Hotbildsunderlag i utvecklingen av civilt försvar. FOI Memo 5089.
- Försvarsberedningens rapporter Motståndskraft (Ds 2017:66) och Värnkraft (Ds 2019:8).

7. Exempelvis kryssningsrobotar och ballistiska robotar. En robot är en motordriven, styrbar vapenbärare som själv styr mot målet eller leds mot detsamma. De har stor träffsäkerhet och långa räckvidder. Källa: Försvarsmakten.

8. Små enheter specialiserade på att med små medel orsaka stor skada för samhällets funktionalitet. Dessa enheter befinner sig sannolikt redan inom landet inför angreppet.

9. Försvarsberedningen. Värnkraft (Ds 2019:8).

6. IoT = Internet of Things.

2.4 Inriktning och samordning under höjd beredskap

Regeringen är geografiskt områdesansvarig på nationell nivå, vilket betyder att det vid svåra kriser och krig är regeringens uppgift att nationellt styra Sveriges krigsansträngningar samt besluta i frågor av strategisk och normativ karaktär.

MSB ska bland annat nationellt stödja myndigheternas samordning av åtgärder, exempelvis information till allmänhet och media samt användningen av samhällets resurser. MSB ska även företräda det civila försvaret på nationell nivå i frågor som har betydelse för avvägningen mellan civila och militära behov.

Vid höjd beredskap ska de bevakningsansvariga myndigheterna hålla regeringen informerad dels om händelseutvecklingen, tillståndet och den förväntade utvecklingen inom respektive ansvarsområde, dels om vidtagna och planerade åtgärder.

De bevakningsansvariga myndigheterna har inom sina respektive ansvarsområden ofta möjlighet att ställa funktionskrav och införa regleringar utifrån totalförsvarets behov. Detta kan påverka olika aktörer inom området, däribland kommuner.

I förordningen om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap¹⁰ pekas de myndigheter ut som har ett särskilt ansvar för att vidta de ytterligare förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap.

Länsstyrelsen är vid höjd beredskap den högsta civila totalförsvarsmyndigheten i länet. Länsstyrelsen ska bland annat samordna de civila försvarsåtgärderna och verka för att länets tillgångar fördelas och nyttjas på bästa sätt. Om förbindelsen mellan en del av Sveriges och regeringen är avskuren får en länsstyrelse utföra en del av regeringens uppgifter.

I kommunerna ansvarar kommunstyrelsen för ledningen av det civila försvaret. Kommunstyrelsen ska både leda kommunens egen verksamhet och verka för att den verksamhet som bedrivs i kommunen av olika aktörer samordnas i enlighet med det geografiska områdesansvaret.

2.5 Det militära försvaret

Försvarmaktens chef, överbefälhavaren (ÖB), styr och leder myndigheten genom Högkvarteret. Inom Högkvarteret finns flera staber; relevanta i det här sammanhanget är framför allt ledningsstaben och insatsledningen. De regionala staberna blir egna organisationsenheter från och med januari 2020. De regionala staberna samverkar med länsstyrelserna och kommunerna.

Ledningsstaben koordinerar Högkvarterets verksamhet samt leder och ger inriktningar på militärstrategisk nivå. Totalförsvarsavdelningen är en del av ledningsstaben, och totalförsvarssektionen är en del av totalförsvarsavdelningen. Totalförsvarssektionen har bland annat till uppgift att utveckla, leda och samordna Försvarmaktens samverkan med det civila försvaret.

Under ledningsstaben sorterar insatsledningen som planerar och leder olika typer av operativ verksamhet, inklusive civil–militär samverkan.

Målet för det militära försvaret är att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja landets säkerhet, vilket sker genom att:

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveränna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig,
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp,
- skydda samhället och dess funktionalitet.

10. Förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap.

Det militära försvaret är beroende av stöd från övriga samhället för att säkerställa sin operativa förmåga vid höjd beredskap och ytterst vid krig. Generellt handlar Försvarsmaktens behov om att kommunerna fortsatt upprätthåller samhällsviktiga verksamheter i största möjliga utsträckning. Exempel på sådana verksamheter är vatten-, el- och energiförsörjning, vård och omsorg samt räddningstjänst.

3. Planeringsförutsättningar

Detta kapitel anger planeringsförutsättningarna för 1) viktiga försörjningssystem, 2) leveranser av varor och tjänster samt 3) påverkan på civilbefolkningen. Dessa planeringsförutsättningar är antaganden som kommunerna ska utgå från i sin planläggning när Sverige har höjt sin beredskap.

Enligt lag och förordning ska kommuner genomföra den planläggning som behövs för verksamheten, såväl vid beredskapshöjningar efter hand som vid ett omedelbart intagande av högsta beredskap. Av planerna ska kommunens krigsorganisation framgå, inklusive den personal som ska tjänstgöra i denna.¹¹ Dessa planer ska tas fram i paritet med den statliga ersättning som erhålls för ändamålet. Se MSB:s sammanställning av regelverket för kommuner inför och vid höjd beredskap (bilaga 3) samt Totalförsvarets författningshandbok för en mer utförlig beskrivning av kommunernas ansvar inför och under höjd beredskap.

Mycket av det som kommunerna gör redan i dag inom krisberedskapen ger en grund att hantera de konsekvenser som kan väntas följa av en situation när Sverige höjer sin beredskap. Nedan (i rutor) ges exempel på åtgärder som kan minska dessa konsekvenser; dessa åtgärder har effekt såväl i kris som i krig. Åtgärderna är dock att betrakta som konstruktiva exempel – inte som uppgifter som måste genomföras.

Planeringsförutsättningarna avser konsekvenser som kan pågå i flera månader, men det finns

geografiska variationer och delar av landet kommer att drabbas på olika sätt och olika mycket. Planeringsförutsättningarna är alltså inte att betrakta som heltäckande och ska inte tillämpas stelt, utan kommunen är själv ansvarig för sin egen analys och planläggning.

Ytterligare planeringsförutsättningar, vilka kan omfattas av sekretess, kan därutöver komma kommunerna tillhanda skriftligen eller muntligen från länsstyrelsen, centrala bevakningsansvariga myndigheter eller Försvarsmakten.

Identifiera kommunens sårbarheter

En del av arbetet med att identifiera en kommuns sårbarheter sker vid framtagandet av den risk- och sårbarhetsanalys (RSA) som kommunerna ska sammanställa och rapportera till länsstyrelsen vart fjärde år. Det innebär att:

- analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa,
- identifiera samhällsviktiga verksamheter och beroenden,
- analysera risker och sårbarheter,
- identifiera behov av åtgärder.

Mer information om RSA finns på MSB:s webbplats.

Riksintressen i beslut om nyttjande av mark- och vattenområden

Viktiga statliga intressen ska bevakas i beslut som rör användningen av mark och vatten. Så kallade riksintressen innebär ett mandat för staten att identifiera och bevaka intressen av särskild nationell betydelse; dessa intressen

11. Lag (2006:544) och förordning (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

framgår av 3 och 4 kap. miljöbalken. Ett mark- eller vattenområde som har identifierats som ett riksintresse för totalförsvaret ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten till eller användningen av dessa anläggningar.

MSB har ett bemyndigande att identifiera mark- och vattenområden av riksintresse för totalförsvarets civila anläggningar, medan Försvarmakten har motsvarande bemyndigande för totalförsvarets militära del.

3.1 Störningar och avbrott i viktiga försörjningssystem

Samhället är i dag beroende av ett antal försörjningssystem för att fungera, bland annat system för el, bränsle, drivmedel, vatten och avlopp samt värme och kyla. Energisystemen är tekniskt komplexa med en hög automatisering och involverar många olika aktörer – även kommunalägda energibolag. Viktig infrastruktur kan slås ut av en annan stat genom fysisk bekämpning men också genom omfattande cyberattacker. I båda fallen riskerar det leda till omfattande störningar och konsekvenser för stora delar av samhällets funktioner.

Kommunerna ska i sin planläggning förutsätta långvariga störningar och avbrott i elförsörjningen. Bortfall av el påverkar i sin tur andra viktiga system, exempelvis:

- elektroniska betaltjänster, vilket påverkar flödet av kontanter till befolkningen, vilket i sin tur kommer att leda till att delar av befolkningen saknar betalmedel,
- fasta och mobila kommunikationstjänster samt it,
- möjligheten att kyla och förvara livsmedel,
- dricksvattenförsörjningen och avloppsreningsverkens kapacitet,
- möjligheten att tanka vid drivmedelsstationer,
- möjligheten att värma upp och kyla lokaler och fastigheter,
- möjligheten att bedriva hälso- och sjukvård samt omsorgsverksamhet; bland annat påverkas förvaringsmöjligheter och logistikkedja för exempelvis läkemedel och sjukvårdsmateriel.

Åtgärder – exempel 1

- Arbeta med kontinuitetshandling för kommunens samhällsviktiga verksamheter. Kontinuitetshandling innebär att kommunen planerar för att upprätthålla sin verksamhet vid exempelvis störningar och avbrott i viktiga försörjningssystem. Se information och stöd om kontinuitetshandling på MSB:s webbplats.
- Beakta totalförsvarets krav vid planering för tillförsel, distribution och användning av energi och ström i kommunen.
- Inventera tillgången till reservaggregat vid kommunens samhällsviktiga verksamheter.
- Ha förmåga att informera om och ge stöd till befolkningen om konsekvenserna av långvariga elavbrott samt åtgärder vid värmebrist.
- Planlägg för att upprätta en informationscentral samt trygghetspunkter i kommunen för värme, mat, dusch/toalett, vatten, information samt enklare vård och stöd till befolkningen.
- Förbered för att kunna erbjuda tillfälliga inkvarteringar, till exempel värmestugor vid kall väderlek, för de mest behövande som befinner sig i kommunen.

Se gärna Energimyndighetens webbplats (www.energimyndigheten.se) för flera länkar och stöd vad gäller trygg elförsörjning.

3.2 Störningar i leveranser av varor och tjänster

Transporter beskrivs ofta som samhällets blodomlopp. Transporterna förser samhället med resurser som är nödvändiga för samhällets funktionalitet – dels varor genom godstransport, dels människor genom persontransporter på väg och järnväg.

Vid höjd beredskap antas de olika transportslagen påverkas. Möjligheten till person- och godstransporter på väg och järnväg kommer att vara reducerade, liksom möjligheten till flygtransporter och transporter till sjöss. Dessa reduceringar beror bland annat på brist på drivmedel samt störningar i elförsörjning och it. Även satellitbaserade tjänster som gps kan komma att påverkas.

Störningar i leveranser påverkar Sveriges möjligheter till försörjning av viktiga varor och tjänster. Det är därför viktigt att kommunerna i sin planläggning förutsätter störningar i transportflöden och en minskning av transporterna. Exempelvis påverkas:

- människors möjlighet att ta sig till arbetet,
- transporter av livsmedel,
- leveranser av brev och paket,
- framkomlighet för transporter inom vård och omsorg,
- tillgången till varor, exempelvis:
 - kemikalier för dricksvattenproduktion,
 - läkemedel,
 - övrig förbrukningsmateriel inom sjukvården.

Åtgärder – exempel 2

- Planlägg utifrån en generell brist på varor, inklusive livsmedel, där påfyllnad endast sker sporadiskt. Exempelvis kan kommunen ha viss lagerhållning av livsmedel, sjukvårdsmateriel, läkemedel med mera vid vård- och omsorgsboenden och liknande verksamheter där människors liv och hälsa kraftigt påverkas om leveranser av kritiska varor och tjänster störs.
- Planlägg för eventuella ransoneringar och andra åtgärder för att dämpa förbrukningen av drivmedel, eftersom en drivmedelsbrist kan medföra behov av att prioritera de mest nödvändiga transporterna.
- Öka säkerheten gällande dricksvattenförsörjningen exempelvis genom att:
- säkra, dimensionera och kommunicera nödvattenförsörjningen, så att nödställda hushåll kan hämta vatten (se Livsmedelsverkets guide för planering av nödvattenförsörjning),
- skydda vattentäkterna mot skadegörelse eller alltför stora uttag och anlägg reservvattentäcker vid behov och möjlighet,
- säkerställ att det finns reservutrustning för exempelvis elkraft, kemikalier, pumpar, rör, slag och ventiler; flera kommuner kan med fördel samverka om sådan utrustning.

Mer material finns på Livsmedelsverkets webbplats (www.livsmedelsverket.se) under Krisberedskap och civilt försvar – livsmedelsförsörjning.

3.3 Påverkan på civilbefolkningen

Vid höjd beredskap kan det ske sabotage mot samhällsviktig verksamhet och infrastruktur samt angrepp genom direkta stridshandlingar. Konsekvenserna kan bli omfattande bränder, raserade byggnader, förstörd infrastruktur (exempelvis broar och elledningar), utsläpp av farliga ämnen samt spridning av oexploderad ammunition.

Sjukvården kommer att behöva hantera ett ökat antal skadade, vilket innebär att de stora akutsjukhusen behöver bereda plats för ett ökat antal traumapatienter. Även människors hälsa kommer att påverkas och antalet sjuka kommer att öka, bland annat till följd av svårigheter att upprätthålla hygien och brist på läkemedel.

En ökad brottslighet i framför allt större städer kan leda till ökad otrygghet i befolkningen, och till följd av störningar i telekommunikationer kan det bli svårt att kontakta SOS Alarm. Dessutom kan påverkanskampanjer gentemot befolkningen komma att öka och ske både öppet och dolt.

Konsekvenser till följd av dessa och liknande händelser kan exempelvis bli att:

- Människor behöver utrymma platser där stridigheter pågår; här är kommunen skyldig att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut som regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer har beslutat om¹²,
- ordinarie vårdprinciper inte kan tillämpas¹³,
- den kommunala hälso- och sjukvården med kort varsel behöver avlasta

12 Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap.

13. Enligt Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) kap 6 § 2 får regeringen meddela föreskrifter om hälso- och sjukvården i krig och vid krigsfara. Detsamma gäller för Socialtjänsten enligt Socialtjänstlag (2001:453) 16 kap 9 §. Detta skulle exempelvis kunna innebära beslut om fränsteg från vissa av de normer inom socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård som gäller i fredstid.

de stora akutsjukhusen samt att kommunen inte kan flytta personer som behöver vård till regionernas vårdinrättningar,

- viss kritisk infrastruktur måste bevakas och snabbt repareras vid sabotage,
- räddningstjänsten behöver verka under störda förhållanden och med begränsade resurser av exempelvis drivmedel, vilket i sin tur kräver prioriteringar i verksamheten,
- påverkanskampanjer i syfte att bland annat försvåra mobilisering och skada tilltron till Sveriges försvarsförmåga behöver bemötas och befolkningens oro hanteras.

Åtgärder – exempel 3

- Se över utrymningsplaner för de geografiska områden i kommunen som har särskild risk att drabbas av stridshandlingar vid ett väpnat angrepp. Se vägledningen *Att planera och förbereda en storskalig utrymning (MSB783)*.
- Ha förmåga att ta emot befolkning som omfattas av ett utrymningsbeslut från egen eller annan kommun och tillgodoses deras basala behov.
- Ha förmåga att via kommunal miljö- och hälsoverksamhet ge råd och stöd till befolkningen i fråga om hygien och smittspridning.
- Ha förmåga till kriskommunikation under höjd beredskap samt vara förberedd på att identifiera och bemöta informationspåverkan gentemot den egna kommunen.
- Ta hänsyn till, via kommunens samhällsplanering, om det finns en risk för statsunderstödd terrorism och andra liknande antagonistiska hot om våld mot befolkningen.

MSB samlar och uppdaterar information och stöd kopplat till säkerhet i offentlig miljö på sin webbplats – Säkerhet i offentlig miljö.

| Bilaga 2

Tillämplig reglering för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Innehåll

1. Inledning	40
1.1 Bakgrund	40
1.2 Allmänt om totalförsvar och civilt försvar	40
1.3 Administrativ beredskap – speciallagar för krig	41
1.4 Begreppet höjd beredskap	42
2. Övergripande ansvar för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap	43
2.1 Kommunernas och regionernas roll i samhällets beredskap för krig	43
2.2 Planläggning och krigsorganisation	44
2.3 Rapportering och samverkan	45
2.4 Folkrätt	45
3. Särskilda regler om kommunernas och regionernas organisation och förvaltning vid höjd beredskap	47
3.1 Kommunerna och regionernas organisation vid höjd beredskap	47
3.2 Särskilda förvaltningsrättsliga regler	48
4. Personal och arbetsrätt	50
4.1 Totalförsvarsplikt och krigsplacering	50
4.2 Arbetsrätten under höjd beredskap	51
5. Särskilt kommunalt ansvar inför och vid höjd beredskap	52
5.1 Befolkningsskydd	52
5.2 Försörjningsberedskap	53
6. De kommunala och regionala sektorerna vid höjd beredskap	55
6.1 Särskild reglering	55
6.2 Räddningstjänsten	55
6.3 Skolväsendet	56
7. Säkerhetsskydd och sekretess m.m.	58
7.1 Offentlighet och sekretess	58
7.2 Skyddsobjekt och säkerhetsskydd	59
Bilaga 1 (Bruttolista över tillämpliga regelverk)	60

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Den 19 juni 2018 ingick Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) en överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar¹ samt en överenskommelse om landstingens (regionernas) arbete med krisberedskap och civilt försvar². Överenskommelserna avser kommunernas och regionernas uppgifter inför och vid höjd beredskap samt det stöd som de ska få från MSB i det arbetet under perioden 2018 – 2020. Som en del av överenskommelserna ska MSB göra en sammanställning av det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap.

Denna sammanställning är avsedd att ge en övergripande bild av de lagar och förordningar som aktualiseras för kommuner och regioner inom ramen för civilt försvar. Sammanställningen fokuserar på den reglering som avser förberedande åtgärder inför höjd beredskap och reglering som aktiveras först vid höjd beredskap. Annan reglering som kommuner och regioner har att förhålla sig till även i fredstid berörs inte närmare i detta dokument.

Eftersom en stor del av de lagar och förordningar som behandlas i sammanställningen aldrig har aktiverats finns det i regel inte närmare vägledning att få i rättskällorna kring hur regleringen ska tillämpas. Mot den bakgrunden är det inte heller möjligt att i denna sammanställning gå in närmare på hur regleringen ska tolkas. Förhoppningen är att dokumentet kan

vara ett hjälpmedel i identifieringen av tillämplig reglering och att ytterligare vägledning kring hur den aktuella regleringen ska tillämpas kan utkristalliseras framöver, bland annat genom en dialog med andra myndigheter med koppling till totalförsvaret.

Nedan förklaras inledningsvis vad som avses med totalförsvaret och civilt försvar, utgångspunkterna för regleringen kring civilt försvar samt vissa begrepp som är centrala i tillämpningen av den aktuella regleringen. Därefter följer en övergripande sammanställning av regelverket kring kommunernas och regionernas roll i det civila försvaret samt en kort redogörelse för relevant folkrättslig reglering. Vidare behandlas reglering kring förvaltning och organisation, generella regler kring personal och arbetsrätt, samt särskilt kommunalt ansvar inför och vid höjd beredskap. Avslutningsvis behandlas översiktligt sådana särskilda skyldigheter inför och vid höjd beredskap som följer av kommunal sektorslagstiftning samt i sammanhanget relevanta bestämmelser avseende bland annat säkerhetsskydd och sekretess.

1.2 Allmänt om totalförsvaret och civilt försvar

I lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap, nedan LTH, definieras totalförsvaret som den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består i sin tur av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar)³.

1. Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2018-2020 (dnr SKL 18/01807, MSB 2018-05681).

2. Överenskommelse om landstingens arbete med krisberedskap och civilt försvar (dnr SKL 18/02653, MSB 2018-05682).

3. Se 1 § LTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Civilt försvar är verksamhet som genomförs för att det ska vara möjligt att hantera situationer då beredskapen höjs. Det inbegriper verksamhet för att under krig skydda befolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna samt bidra till Försvarsmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp. De verksamheter som kommuner och regioner bedriver är centrala för samhällets funktionalitet och för samhällets förmåga att kunna hantera inträffade samhällsstörningar varför dessa aktörer är en viktig del av det civila försvaret.

Utgångspunkten för den svenska rättsliga regleringen kring civilt försvar är att det ska finnas grunder för legalt handlade även i krigssituationer. Det saknas därför utrymme att åsidosätta våra grundlagar med stöd av s.k. undantagstillstånd, som förekommer i andra länder. Sverige tillämpas inte heller s.k. konstitutionell nödrätt för att motivera undantag från lagstiftningen. Som utvecklas nedan bygger det civila försvaret i Sverige istället på en administrativ beredskap som ska skapa förutsägbarhet om tillämpningen och ge de berörda aktörerna förutsättningar att planera och förbereda sig för krigstillstånd. Det regelverk som aktualiseras vid en krigssituation ska möjliggöra en betydande nationell kraftansamling för att försvara landet och för att få samhället att fungera under lagarna även under krigsförhållanden⁴.

1.3 Administrativ beredskap – speciallagar för krig

Sverige har en omfattande rättslig reglering för hur samhället ska fungera vid krig eller krigsfara samt för planering och förberedelse för sådana förhållanden. Administrativ beredskap är ett samlingsbegrepp för de lagar och förordningar m.m. som är nödvändiga för att samhället ska kunna lösa sina uppgifter för det fall beredskapen höjs. Regelverken ger förutsättningar för samhället att verka under förenklade konstitutionella och förvaltningsrättsliga principer. Syftet är bland annat att underlätta besluts-

fattande och verkställande av beslut, samt ge förutsättningar för upprätthållande av viktiga samhällsinstitutioner under krig och krigsfara⁵.

För att samhället ska ha en hög administrativ beredskap krävs dels en författningsberedskap, dels en organisationsberedskap. Med författningsberedskap avses de lagar och förordningar som reglerar hur samhällets omställning från fred till krig ska planeras och hanteras samt vilka regler som ska gälla när samhället väl ställts om för krig. Med organisationsberedskap avses interna föreskrifter om den egna verksamhetens organisation under krig och krigsfara samt planeringen för sådana förhållanden⁶.

Grunden för författningsberedskapen finns i 15 kap. regeringsformen⁷. Regeringen kan enligt dessa bestämmelser, vid krig eller krigsfara, ges ansvar för uppgifter som vid normala förhållanden ankommer på Riksdagen. Vissa uppgifter kan också delegeras till förvaltningsmyndigheterna. I 15 kap. 6 § regeringsformen ges regeringen, genom bemyndigande i lag, möjlighet att meddela föreskrifter som annars skulle meddelas genom lag. Riksdagen har, genom s.k. fullmaktslagar, på förhand gett regeringen bemyndigande att, under krig eller krigsfara, besluta om vissa åtgärder som annars normalt ankommer på Riksdagen. Ett exempel på detta är lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m., nedan förfarandelagen. För kommunerna och regionernas del innebär lagen att en rad specialregler avseende deras organisation blir direkt tillämpliga om Sverige befinner sig i krig. Förfarandelagen beskrivs närmare under avsnitt 3.

En fungerande författningsberedskap är grundläggande för samhällets förmåga att hantera ett krigstillstånd. Det är emellertid inte tillräckligt att det finns ett regelsystem som understödjer samhällets omställning från fred till krig. Samhällets förmåga att klara sådana förhållanden är

4. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025, Ds 2017:66 s. 34.

5. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025, Ds 2017:66 s. 34.

6. Försäkring under krig och krigsfara, Prop. 1998/99:85 s. 19.

7. Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform.

också beroende av kunskapsspridning om civilt försvar och planering inför höjd beredskap. Totalförsvarets aktörer måste planera för att kunna möta de uppgifter som följer av den reglering som aktualiseras vid höjd beredskap. Som ett led i överenskommelserna om kommunernas och regionernas arbete med civilt försvar har MSB tagit fram vägledningar för kommunernas och regionernas arbete med krigsorganisation och krigsplacering⁸.

1.4 Begreppet höjd beredskap

För att stärka Sveriges försvarsförmåga kan beredskapen i hela eller delar av landet höjas⁹. Vid höjd beredskap blir en rad bestämmelser i olika lagar och förordningar tillämpliga. För kommuner och regioner innebär exempelvis en beredskapshöjning att särskilda åtgärder måste vidtas för att säkerställa att de, under de rådande förhållandena, kan fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret¹⁰.

Höjd beredskap är en samlingsterm för de två beredskapsnivåerna skärpt beredskap och högsta beredskap¹¹. Av 3 § LTH framgår att högsta beredskap per automatik råder om Sverige är i krig. Syftet med denna bestämmelse är att ansträngningarna att försvara landet i ett krigsläge ska komma igång även om regeringen av någon anledning är förhindrad att fatta beslut om en beredskapshöjning¹². I LTH regleras också under vilka förutsättningar regeringen får fatta beslut om att höja beredskapen. Ett sådant beslut om skärpt eller högsta beredskap får fattas om Sverige är i krigsfara eller det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sve-

rige har varit i krig eller krigsfara¹³. Beslut om skärpt eller högsta beredskap får avse en viss del av landet eller en viss verksamhet¹⁴. Det är upp till regeringen att bedöma när sådana förhållanden inträder som kan motivera ett beslut om höjd beredskap¹⁵. Om förhållandena ändras och förutsättningarna för höjd beredskap inte längre föreligger är regeringen skyldig att fatta beslut om att höjd beredskap inte längre ska gälla¹⁶.

Beslut om skärpt beredskap eller högsta beredskap ska tillkännages på samma sätt som annan lagstiftning, men vid sidan av detta även via TV och radio. Om det råder högsta beredskap i hela landet, kan regeringen besluta att detta även ska tillkännages genom beredskapslarm¹⁷. Beredskapslarm ges på anläggningar för utomhusalarmering genom trettio sekunder långa signaler med femton sekunders uppehåll mellan signalerna under sammanlagt fem minuter¹⁸. Utrustningen för utomhusalarmering ägs av staten men kommunerna ansvarar för drift och underhåll. Kommunerna ska genomföra regelbundna tester av utomhusvarningssystemet¹⁹. För detta får kommunerna ekonomisk ersättning av staten.

Regeringen har i 13 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap, nedan FTH, föreskrivit att vissa lagar och förordningar, exempelvis ransoneringslagen (1978:268) och arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262) direkt ska bli tillämpliga i sin helhet vid beredskapslarm. Dessa lagar berörs närmre nedan.

8. Rätt person på rätt plats – kommuner. Vägledning för krigsorganisation och krigsplacering, Rätt person på rätt plats – regioner. Vägledning för krigsorganisation och krigsplacering.

9. Se 1 § och 4 § LTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

10. Se 7 § LTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

11. Se 1 § LTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

12. Proposition 1992/93:76 om höjd beredskap, s. 46.

13. Se 3 § LTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

14. Se 4 § LTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

15. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025, Ds 2017:66 s. 36.

16. Se 5 § LTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

17. Se 9 § FTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

18. Se 10 § FTH: lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

19. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om varning utomhus MSBFS 2011:5.

2. Övergripande ansvar för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

2.1 Kommunernas och regionernas roll i samhällets beredskap för krig

Kommuner och regioner är viktiga aktörer när det gäller den samlade beredskapen för krig. Dessa aktörer har ansvar för verksamheter som är centrala för samhällets funktionalitet och som måste fungera även vid höjd beredskap.

Det svenska krisberedskapssystemet bygger på den s.k. ansvarsprincipen. Det innebär att den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden, om inget annat reglerats, också har ansvaret för verksamheten under en kris och vid höjd beredskap så långt det är möjligt²⁰. De som har ansvar måste dock också samverka och samordna sin verksamhet med andra aktörer. Utgångspunkten är att kommunerna även i krig har verksamhetsansvar för exempelvis omsorg om äldre och barn, skola, energi- och dricksvattenförsörjning, renhållning, avlopp, räddningstjänst, väghållning och stadsnät och att regionerna har verksamhetsansvar för bland annat hälso- och sjukvård, smittskydd och kollektivtrafik. Beredskapen bygger därmed i stor utsträckning på den ordinarie verksamhetens leveranssäkerhet, uthållighet och robusthet.

En viktig grund för kommunernas och regionernas arbete med civilt försvar är de uppgifter som framgår av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför

och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, nedan LEH. I 3 kap. 1 § LEH uppställs ett generellt krav på att kommuner och regioner ska vidta de förberedelser som behövs för verksamheten under höjd beredskap (beredskapsförberedelser). Arbetet inkluderar bl.a. ledningsansvar och rapportering.

LEH innehåller även bestämmelser som syftar till att kommuner och regioner ska minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred. Ett av målen med att ha en god krishanteringsförmåga i fred är att skapa en grundläggande förmåga för civilt försvar. Arbetet med den fredstida krishanteringen är således en viktig och grundläggande del av de beredskapsförberedelser som behövs för höjd beredskap²¹.

Det är kommunstyrelsen som under höjd beredskap ansvarar för ledningen av den del av det civila försvaret som berör den verksamhet som kommunen ansvarar för. Regionstyrelsen har motsvarande ansvar för regionernas verksamhetsområden dvs. främst hälso- och sjukvård samt kollektivtrafik²².

Kommunerna har det geografiska områdesansvar på lokal nivå vilket innebär att kommunstyrelsen under höjd beredskap ska verka för att den verksamhet som bedrivs av olika aktörer i kommunen samordnas²³. Dessutom har kommunerna ansvar för lokal kristidsverksamhet, vilket utvecklas under avsnitt 5.

20. Se bl.a. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025, Ds 2017:66 s. 46 samt Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020, prop. 2014/15:109 s. 62.

21. Samverkan vid kris för ett säkrare samhälle, prop. 2005/06:133, s. 160.

22. Se 3 kap. 2 § LEH.

23. Se 3 kap. 4 § LEH.

Kommunernas och regionernas uppdrag kan under höjd beredskap delvis komma att förändras. Regeringen har nämligen i 11 § förfarandelagen getts omfattande befogenheter att besluta om organisatoriska och personalmässiga förändringar i den statliga och den kommunala förvaltningen. Om förfarandelagen har blivit tillämplig (se avsnitt 3.1.) har regeringen möjlighet att flytta över arbetsuppgifter från en statlig myndighet till en kommunal myndighet och vice versa, eller besluta att vissa uppgifter överhuvudtaget inte ska fullgöras. Regeringen har också möjlighet att omfördela personal mellan myndigheter när förfarandelagen aktiverats.

Vidare får länsstyrelserna överlåta åt kommunerna eller regionerna att i ett visst ärende eller i vissa grupper av ärenden på eget ansvar meddela beslut eller genomföra åtgärder som annars skulle vara länsstyrelsens uppgift²⁴.

2.2 Planläggning och krigsorganisation

I förordningen (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, nedan FEH, ställs ett tydligt krav på att varje kommun och region ska ha de planer som behövs för verksamheten under höjd beredskap²⁵. Planerna ska innehålla uppgifter om den verksamhet som är avsedd att bedrivas under höjd beredskap. Det innebär bland annat att kommuner och regioner måste planera för hur deras verksamhet ska organiseras för det fall fullmaktslagarna aktiveras. Av planerna ska krigsorganisation och personalplanering framgå samt vad som i övrigt behövs för att kommunen eller regionen ska kunna bedriva verksamheten under höjd beredskap. Planeringen ska avse såväl beredskapshöjningar efter hand som omedelbart intagande av högsta beredskap²⁶.

24. Se 10 § förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap.

25. Se 4 § FEH.

26. Se 5 § FEH.

Det finns särskilda regler som gäller planläggningen av kommunernas och regionernas utbildningsverksamhet under höjd beredskap. Planläggningen ska ske efter samråd med länsstyrelsen och Arbetsförmedlingen²⁷. Kommunerna och regionerna ska vidare underätta länsstyrelsen om behovet av lokaler för skolverksamheten under krig och vid krigsfara. Länsstyrelsen i sin tur beslutar, enligt förordningen (1992:391) om uttagning av egendom för totalförsvarets behov, vilka lokaler som får användas för skolverksamheten²⁸.

Kommunerna och regionerna har rätt till kostnadsersättning av staten för de förberedande uppgifter som de utför²⁹. Ersättningen bestäms och betalas ut av MSB och Socialstyrelsen³⁰. Ersättningen från MSB och de uppgifter som kommunerna och regionerna får ersättning för i sitt arbete med civilt försvar framgår framför allt av överenskommelserna mellan MSB och SKL³¹.

Om beredskapen höjs medför det en skyldighet för kommunerna och regionerna att vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena ska kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret³². Vid högsta beredskap och vid beredskapslarm ska kommuner och regioner övergå till den krigsorganisation de planerat för³³.

27. Se 12 § förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

28. Se 13 § förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

29. Se 5 kap. 1 § LEH.

30. Se 10 och 11 §§ FEH.

31. Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2018-2020 (dnr SKL 18/01807, MSB 2018-05681) och Överenskommelse om landstingens arbete med krisberedskap och civilt försvar (dnr SKL 18/02653, MSB 2018-05682).

32. Se 7 § LTH.

33. Se 12 § FTH.

2.3 Rapportering och samverkan

Kommuner och regioner är enligt LEH skyldiga att hålla den myndighet som regeringen bestämmer informerad om krisberedskapsläget i kommunen respektive regionen³⁴. Beroende på situation kan rapporteringsskyldigheten omfatta en eller flera myndigheter³⁵. Regeringen har i 6 § FEH föreskrivit att varje kommun ska hålla länsstyrelsen underrättad om de beredskapsförberedelser som vidtagits och om de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen. Regionerna ska hålla Socialstyrelsen och MSB underrättade om vidtagna beredskapsförberedelser och andra förhållanden av betydelse. Vid höjd beredskap ska kommunerna och regionerna på samma sätt rapportera om beredskapsläget och de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen respektive regionen. Kommunernas rapportering till länsstyrelserna är en viktig förutsättning för att länsstyrelserna ska kunna utöva sitt regionala områdesansvar. En god effektivitet i den regionala samordningen förutsätter dessutom samverkan inom länet. Vid höjd beredskap ska regionerna även avge rapporter till länsstyrelsen³⁶.

Om en kommun eller en region har en för totalförsvaret viktig uppgift och denna av någon särskild anledning blir oskäligt betungande finns det en skyldighet för andra kommuner och regioner att lämna hjälp. Regeringen eller länsstyrelsen i det län där kommunen eller regionen som ska lämna hjälpen ligger beslutar i vilken omfattning sådan hjälp ska ges. Om en kommun eller en region har fått hjälp med personal får denna svara för personalens avlöning och andra anställningsförmåner³⁷.

Länsstyrelserna och de s.k. bevakningsansvariga myndigheterna har i sin tur till uppgift

att hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom respektive ansvarsområde samt om vidtagna och planerade åtgärder.

Myndigheterna ska dessutom vid förfrågan lämna den information som behövs för att skapa samlade lägesbilder till regeringen eller MSB³⁸. Under höjd beredskap ska vidare länsstyrelserna verka för att största möjliga försvarseffekt uppnås. I detta ingår att på olika sätt samordna de civila försvarsåtgärderna och att tillsammans med Försvarsmakten verka för samordning inom totalförsvaret. Sammantaget behöver kommunerna leda sin verksamhet samt utöva sitt geografiska områdesansvar med förståelse för hela systemet och den samordning som behöver ske på lokal, regional och nationell nivå.

2.4 Folkrätt

Sverige har genom konventionsåtaganden och s.k. sedvanerätt en skyldighet att agera i enlighet med folkrättens regler, dvs. de internationella regelverk som reglerar relationerna mellan stater. Den humanitära rätten, även kallad krigets lagar, är en del av folkrätten. Samhället måste göra sin planering för höjd beredskap med beaktande av krigets lagar, så att dessa kan följas om det uppstår en väpnad konflikt.

Den internationella humanitära rätten syftar till att begränsa det lidande som väpnade konflikter orsakar för såväl civila som stridande. Till de viktigaste traktaterna inom den internationella humanitära rätten hör de fyra Genèvekonventionerna från den 12 augusti 1949 och deras tilläggsprotokoll. Genèvekonventionerna och tilläggsprotokollen syftar till att skydda krigens offer och bygger på den grundläggande principen att civila, sårade och sjuka kombattanter (stridande) samt krigsfångar och sjuk- och själavårdspersonal ska ha ett omfattande skydd. Sverige har tillträtt såväl konventionerna som tilläggsprotokoll I, II och III.

34. Se 3 kap. 5 § LEH.

35. Samverkan vid kris för ett säkrare samhälle, prop. 2005/06:133, s. 160.

36. Se 7 § FEH.

37. Se 4 kap. 2 § LEH och 9 § FEH.

38. Förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap.

I svensk rätt återspeglas den internationella humanitära rätten i flera olika lagar och förordningar. De mest centrala bestämmelserna återfinns i försvarets folkrättsförordning (1990:12). Några lagar och förordningar med relevans för kommuner och regioner beskrivs kortfattat här nedan.

Delar av Sveriges ålägganden enligt Genèvekonventionerna och tilläggsprotokollen har införlivats genom att den kommunala räddningstjänsten i 8 kap. lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, nedan LSO, ålagts ett särskilt ansvar för att skydda och rädda civilbefolkningen från krigets verkningar. Bestämmelserna behandlas nedan under avsnitt 6.2.

Personal, byggnader och materiel inom civilförsvaret samt skyddsrum för civila ska kunna identifieras. Detta sker genom det internationella kännetecknet för civilförsvaret, den blå triangeln mot orangefärgad bakgrund. I svensk rätt finns regler om skyddade kännetecken och användningen av dessa främst i lagen (2014:812) om skydd för kännetecken i den internationella humanitära rätten.

I den nyss nämnda lagen uppställs också regler gällande emblemen det röda korset, den röda halvmånen och den röda kristallen. Under väpnade konflikter används kännetecknen för att utmärka skyddad sjukvårdspersonal samt andra motsvarande personer och objekt så som sjuktransporter. Att anfalla sådana anses vara krigsförbrytelser som står i strid med den humanitära rätten.

All personal som under höjd beredskap uteslutande har till uppgift att sörja för de skadades och sjukas välbefinnande genom förebyggande eller vårdande åtgärder inom den civila eller militära hälso- och sjukvården, tandvården eller veterinärverksamheten eller inom den kommunala tillsynen på miljö- och hälsoskyddsområdet har folkrättslig ställning som sjukvårdspersonal³⁹.

39. 8 § Totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12).

Sverige har genom sin ratificering av Genèvekonventionerna och tilläggsprotokollen förbundit sig att upprätta en officiell byrå med uppgift att lämna upplysningar m.m. rörande krigsfångar och andra skyddade personer. Nationella bestämmelser rörande upplysningsbyrån finns i förordningen (1996:1475) om skyldighet att lämna upplysningar rörande krigsfångar och andra skyddade personer. Den nationella upplysningsbyrån har till uppgift att i väpnade konflikter registrera och rapportera om de krigsfångar och civila frihetsberövade personer som finns i Sveriges våld. Regeringen beslutar om när byrån ska upprättas och när dess verksamhet ska upphöra. Svenska Röda Korset har fått i uppdrag att bemanna och upprätta byrån. Kommuner och regioner ska på begäran hjälpa Svenska Röda Korset med att förbereda den nationella upplysningsbyråns verksamhet⁴⁰.

Kommuner och regioner är enligt 6 kap. LEH bland annat skyldiga att lämna vissa upplysningar om krigsfångar och andra skyddade personer till Rekryteringsmyndigheten eller Migrationsverket, som i sin tur vidarebefordrar uppgifterna till den nationella upplysningsbyrån⁴¹.

Kommunerna ska kunna få råd av länsstyrelsen om hur folkrättens regler i krig och under neutralitet ska tillämpas. Varje länsstyrelse ska nämligen i sin krigsorganisation ha två folkrättsliga rådgivare som bland annat har till uppgift att ge kommunerna inom den egna regionen sådan vägledning⁴².

40. Se 6 kap. 2 § LEH.

41. Se 6 kap. 1 § LEH.

42. Se 31 § totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12).

3. Särskilda regler om kommunernas och regionernas organisation och förvaltning vid höjd beredskap

3.1 Kommunerna och regionernas organisation vid höjd beredskap

Det är mycket viktigt att kommunernas och regionernas beslutandeprocesser fungerar även under krig och krigsfara. I 15 kap 12 § regeringsformen stadgas att kommunernas och regionernas beslutanderätt, för det fall Sverige är i krig eller krigsfara eller om det råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, utövas på det sätt som anges i lag.

I Kommunallagen (2017:725), nedan KL, finns inga särskilda regler om kommunerna och regionernas organisation och verksamhet under krig eller krigsfara. Bestämmelser om kommunernas och regionernas organisation under dessa förhållanden finns istället i förfarandelagen⁴³. I 5 – 10 §§ förfarandelagen finns bestämmelser som specifikt rör kommuner och regioner. I lagen avses med begreppet kommunerna även regionerna⁴⁴.

Bestämmelserna i förfarandelagen blir direkt tillämpliga om Sverige är i krig. Vid krigsfara, eller om det råder utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara, får regeringen föreskriva att lagen helt eller delvis ska tillämpas från den tidpunkt som regeringen bestämmer⁴⁵. Regeringen har i 13 § FTH föreskrivit att förfarandelagen vid beredskapslarm per automatik ska

bli tillämplig i sin helhet. Ett regeringsbeslut om att höja beredskapen ska inom en månad från utfärdandet underställas Riksdagen. Om detta inte görs eller om Riksdagen inte godkänner föreskriften inom två månader från den dag då underställningen skedde, upphör föreskriften att gälla.

Om förhållandena ändras och det inte längre råder krigsfara eller utomordentliga förhållanden föranledda av krig ska regeringen föreskriva om att bestämmelserna i lagen inte ska tillämpas⁴⁶. Övergångsbestämmelser finns i 38 § förfarandelagen.

Under den tid bestämmelserna i förfarandelagen ska tillämpas får dessa företrädare framför andra avvikande bestämmelser i lag eller författning⁴⁷. Det innebär bland annat att kommunallagen, i den mån det behövs, kan åsidosättas vid krig eller krigsfara. Utgångspunkten är dock att den fredstida beslutandeprocessen i kommuner och regioner så långt som möjligt ska bibehållas⁴⁸.

Det finns särskilda regler i förfarandelagen som ska tillgodose behovet av snabba beslut i kritiska situationer. I de lägen där beslut av fullmäktige inte kan avvaktas får styrelsen, med vissa undantag, besluta i fullmäktiges ställe⁴⁹. Ordföranden i styrelsen eller en nämnd kan ensam fatta beslut i brådskande ärenden av synnerlig vikt⁵⁰. I lagen finns ock-

43. Se hänvisning i 3 kap. 13 § KL.

44. Se 5 § förfarandelagen.

45. Se 2 § förfarandelagen.

46. Se 3 § förfarandelagen.

47. Se 2 § förfarandelagen.

48. Regeringens proposition 1987/88:6 om de offentliga organens verksamhet vid krig eller krigsfara s. 42 f.

49. Se 7 § förfarandelagen.

50. Se 9 § förfarandelagen.

så bestämmelser om att färre antal ledamöter krävs för att fullmäktige och styrelsen ska vara beslutsföra än vad som i fredstid gäller enligt kommunallagen⁵¹.

Av 9 kap. 21 § KL framgår att en gemensam nämnd får fullgöra uppgifter för vilka det enligt lag eller annan författning ska finnas en eller flera nämnder i varje kommun eller region. Av samma paragraf framgår dock att sådana uppgifter som kommun- eller regionsstyrelsen enligt LEH har vid höjd beredskap inte får fullgöras av en sådan gemensam nämnd.

Vid höjd beredskap finns det vidare särskilda regler kring val. I förfarandelagen bemyndigas regeringen att föreskriva om senareläggning av kommunal- och regionval⁵². Om val inte har hållits ska tidigare innehavare av uppdrag kvarstå till dess att någon annan har valts och tillträtt uppdraget⁵³. Regeringen kan också föreskriva att fler suppleanter ska utses än som annars är föreskrivet samt att tid för sammanträde, förrättning eller fullgörande av någon annan uppgift ska ändras⁵⁴. Särskilda regler om suppleanter finns i 14 § förordningen (1988:1215) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m., nedan förfarandeförordningen.

I 15 kap. 9 § 3 st. regeringsformen står stadgat att kommunal- och regionval inte får hållas på ockuperat område.

3.2 Särskilda förvaltningsrättsliga regler

Förvaltningslagen (2017:900) ska, även under krigsförhållanden, tillämpas vid handläggning av ärenden hos kommuner och regioner, i den mån det inte finns avvikande bestäm-

melser i annan lag eller förordning⁵⁵. Vissa särskilda regler om ärendehandläggningen vid krig eller krigsfara finns i förfarandelagen.

För att kommuner och regioner i händelse av krig eller krigsfara ska kunna prioritera det som är viktigast stadgas det i 29 § förfarandelagen att ärenden ska handläggas i den turordning som krävs av hänsyn till allmänna intressen. Ärenden som är av betydelse för totalförsvaret ska ges särskilt företräde.

För att handläggningen ska kunna ske så snabbt som möjligt får ärenden i vissa fall utredas på annat lämpligt sätt än vad som är föreskrivet. Om det i en lag eller annan författning i fråga om förvaltningsärenden av visst slag har föreskrivits att en myndighet ska höras eller att någon annan särskild utredning ska införskaffas och det är förenat med väsentliga olägenheter att låta utreda ett ärende på detta sätt, får ärendet utredas på något annat lämpligt sätt. Kommuner och regioner får själva avgöra på vilket sätt utredningen i så fall lämpligen ska ske⁵⁶. Denna bestämmelse medger inte avsteg från förvaltningslagens regler utan tar sikte på särskilda föreskrifter i specialförfattning om ordningen för utredningen. Bestämmelsen medför inte heller att avsteg kan göras från krav på att vissa förhållanden ska vara utredda för att ett ärende ska få avgöras⁵⁷.

Som huvudregel gäller att handläggningen av ärenden som innefattar myndighetsutövning mot enskilda ska skjutas upp om en part inte har möjlighet att bevaka sin rätt eller om det finns något annat hinder för utredningen på grund av krigsförhållanden. Kan ärendet utredas tillfredsställande, får det dock handläggas och avgöras, om det är av synnerlig vikt för en part att ärendet avgörs eller om det föreligger andra särskilda skäl⁵⁸.

51. Se 6 § och 8 §§ förfarandelagen.

52. Se 30 § förfarandelagen.

53. Se 37 § förfarandelagen.

54. Se 31 § förfarandelagen.

55. Se 4 § förvaltningslagen.

56. Se 15 § förfarandelagen.

57. Prop. 1987/88:6 om de offentliga organens verksamhet vid krig eller krigsfara, s. 58 f.

58. Se 16 § förfarandelagen.

Regeringen har i 14 § förfarandelagen bemyndigats att föreskriva att statliga förvaltningsmyndigheters beslut inte får överklagas. Någon motsvarande bestämmelse finns inte avseende kommun- och regionsbeslut. Det finns inte heller några särskilda regler vad gäller kommunmedlemmars möjlighet att få kommunens eller regionens beslut laglighetsprövade i enlighet med 13 kap. kommunallagen.⁵⁹ Kommunernas och regionernas beslut är under höjd beredskap således överklagbara i samma utsträckning som i fredstid.

Regeringen har möjlighet att föreskriva om en generell förlängning av tiden för överklagande och omprövning av ärenden. Detsamma gäller tidsfrister för anhängiggörande av talan hos domstol, ansökningar m.m. Vid krigsutbrott förlängs sådana tidsfrister automatiskt med tre veckor om regeringen inte beslutar något annat⁶⁰. Om en överklagandehandling kommer in för sent ska handlingen i vissa fall p.g.a. krigsförhållandena ändå anses ha kommit in i rätt tid⁶¹. Förfarandelagen och förfarandeförordningen innehåller också vissa specialbestämmelser rörande återställande av försutten tid⁶².

I 36 § förfarandelagen och 17 § förfarandeförordningen finns bestämmelser om delgivning med den som tjänstgör inom Försvarsmakten. Regeringen har i samma bestämmelse bemyndigats att besluta om ytterligare avvikelser från de allmänna bestämmelserna om delgivning i delgivningslagen (2010:1932).

59. Prop. 1987/88:6 om de offentliga organens verksamhet vid krig eller krigsfara s. 46 och 55.

60. Se 32 § förfarandelagen.

61. Se 33 § förfarandelagen.

62. Se 34-35 §§ förfarandelagen och 15-16 §§ förfarandeförordningen.

4. Personal och arbetsrätt

4.1 Totalförsvarsplikt och krigsplacering

Av 1 kap. 2 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt följer att alla mellan 16 och 70 år som är svenska medborgare, eller annars är bosatta här, kan förpliktigas att tjänstgöra inom totalförsvaret. Tjänstgöring kan ske som värnpliktig, civilpliktig eller genom allmän tjänsteplikt.

- Värnplikt fullgörs inom Försvarsmakten.
- Regeringen föreskriver om i vilka verksamheter civilplikt ska genomföras, vilket kan vara såväl inom det militära som det civila försvaret. Civilplikten är dock för tillfället vilande.
- Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den tjänstepliktige kvarstår i sitt uppdrag, tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret eller utför arbete som anvisats av den myndighet som regeringen bestämmer⁶³. Alla som är totalförsvarspliktiga, förutom värnpliktiga och civilpliktiga, kan tas i anspråk med allmän tjänsteplikt⁶⁴. Regeringen kan föreskriva om allmän tjänsteplikt när det råder höjd beredskap⁶⁵. Beredskapslarm innebär att det har beslutats om allmän tjänsteplikt⁶⁶.

Krigsplacering av personal är ett organisatoriskt beslut i syfte att förbereda en myndighet eller annan organisation för att kunna fullgöra sina uppgifter under höjd beredskap och krig.

Formerna för krigsplacering av värnpliktiga och civilpliktiga anges i 3 kap. lagen om totalförsvarsplikt. Kommuner och regioner får göra framställningar till Rekryteringsmyndigheten om att myndigheten ska besluta om krigsplacering för civilpliktiga, som framgår ovan är dock civilplikten vilande för tillfället⁶⁷. Kommuner och regioner har vidare vissa informations- och uppgiftsskyldigheter inom ramen för Rekryteringsmyndighetens krigsplacering av värnpliktiga och civilpliktiga. De ska bland annat lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsotillstånd och personliga förhållanden som Rekryteringsmyndigheten behöver för att bedöma den enskildes möjlighet att fullgöra värnplikt eller civilplikt⁶⁸. Vidare kan en kommun, efter beslut från Rekryteringsmyndigheten, komma att ansvara för prövningen av avbrott i värnplikt eller civilplikt⁶⁹.

Som nämnts ovan under avsnittet om kommunerna och regionernas organisation vid höjd beredskap ska varje kommun och region planlägga vilken personal som ska tjänstgöra i deras krigsorganisation⁷⁰. Av det följer att kommunerna och regionerna ska besluta om krigsplacering i sina respektive verksamheter. Ett sådant beslut om krigsplacering har ingen omedelbar rättsverkan och medför i sig inga skyldigheter för den enskilde. Plikten

63. Se 6 kap. 2 § lagen om totalförsvarsplikt.

64. Se 6 kap. 3 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt.

65. Se 6 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt.

66. Se 14 § första stycket FTH.

67. Se 3 kap. 15 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

68. Se 2 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt. Ytterligare informations- och uppgiftsskyldigheter inom ramen för krigsplaceringsplaneringen framgår bl.a. av 3 kap. 5, 9, 14 och 14 a §§ förordningen om totalförsvarsplikt.

69. Se 5 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt. Enligt 11 kap. 2 § i Totalförsvarets rekryteringsmyndighets föreskrifter om totalförsvarsplikt (TRMFS 2017:1) har utbildningsansvariga myndigheter bemyndigats att besluta om sådant avbrott, vilket idag endast är Försvarsmakten.

70. Se 4 § FEH.

att tjänstgöra i enlighet med krigsplaceringen inträder först när det råder höjd beredskap och regeringen har föreskrivit om allmän tjänsteplikt eller vid beredskapslarm⁷¹.

Alla som är totalförsvarspliktiga, förutom värnpliktiga och civilpliktiga, kan tas i anspråk med allmän tjänsteplikt i en viss verksamhet även om de inte är krigsplacerade sedan tidigare. Krigsplaceringen av personal som kan komma att omfattas av allmän tjänsteplikt är dock ett viktigt planeringsverktyg för de myndigheter och andra organisationer som har uppgifter inom totalförsvaret. I MSB:s vägledningar för krigsorganisation och krigsplacering i kommuner och regioner utvecklas hur krigsplaceringen hos dessa aktörer kan ske⁷².

Myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret, däribland kommuner och regioner, har enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet möjlighet att ingå avtal med personer som tillhör en frivillig försvarsorganisation om att de ska tjänstgöra i totalförsvaret⁷³. Denna möjlighet ska nyttjas vid behov och sådan personal ska krigsplaceras⁷⁴. Ett sådant avtal medför att den frivilliga personalen omfattas av ett eventuellt beslut om allmän tjänsteplikt för verksamheten.

4.2 Arbetsrätten under höjd beredskap

Som utgångspunkt gäller den arbetsrättsliga regleringen som vanligt vid höjd beredskap. Vid högsta beredskap, dvs. om Sverige är i krig, ska dock den arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262) tillämpas. Den arbetsrättsliga beredskapslagens bestämmelser gäller även vid skärpt beredskap om regeringen föreskriver om det. Lagen blir vidare direkt tillämplig i sin helhet vid beredskapslarm⁷⁵.

Den arbetsrättsliga beredskapslagen innehåller bestämmelser om arbetsrätten vid höjd beredskap och vilka bestämmelser i ordinarie arbetsrättslig reglering som inte ska tillämpas i sådana situationer.

I anslutning till den arbetsrättsliga beredskapslagen finns det ett centralt kollektivavtal för krigs- och beredskapstillstånd gällande kommun- och regionanställda. Kollektivavtalet innehåller bland annat bestämmelser om arbetstid, semester, lön och förhandlingsordningar i rättstvister.

I 3 § förfarandeförordningen ges kommunala beslutande församlingar och kommunala förvaltningsmyndigheter bemyndigande att i särskilda fall besluta att kommunala tjänstemän ska tjänstgöra i andra tjänster eller uppdrag hos kommunen.

Vid krigsförhållanden kan vidare vissa bestämmelser om arbetstid i arbetstidslagen (1982:673) förändras om regeringen beslutar detta⁷⁶.

I sammanhanget ska nämnas att regeringen, vid höjd beredskap, kan aktivera bestämmelser om förbud mot privat arbetsförmedling samt arbetsförmedlingstvång vid höjd beredskap i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång. Det förutsätter att sådana åtgärder är nödvändiga för att verksamhet som är av särskild betydelse för totalförsvaret ska kunna upprätthållas⁷⁷. Med arbetsförmedlingstvång avses att arbetsgivare som utgångspunkt inte får anställa arbetsgivare som inte har anvisats av en offentlig arbetsförmedling. Den som inte följer reglerna om förbud mot privat arbetsförmedling eller arbetsförmedlingstvång riskerar böter eller fängelse⁷⁸.

71. Vid beredskapslarm ska den som har krigsplacerats omedelbart inställa sig till tjänstgöring i enlighet med sin krigsplacering, se 15 § FTH.

72. Rätt person på rätt plats – kommuner. Vägledning för krigsorganisation och krigsplacering, Rätt person på rätt plats – regioner. Vägledning för krigsorganisation och krigsplacering.

73. Se 2 § förordningen om frivillig försvarsverksamhet.

74. Se 3 § förordningen om frivillig försvarsverksamhet.

75. Se 13 § FTH.

76. Se 4 § arbetstidsförordningen (1982:901).

77. Se 1 – 3 §§ lagen om arbetsförmedlingstvång.

78. Se 6 § lagen om arbetsförmedlingstvång.

5. Särskilt kommunalt ansvar inför och vid höjd beredskap

5.1 Befolkningsskydd

I dagsläget finns det ingen juridisk definition av begreppet befolkningsskydd. Det kan dock, mot bakgrund av hur det definierats i numera upphävd lagstiftning och i vilka sammanhang begreppet förekommer idag, beskrivas som åtgärder för att skydda befolkningen och civil egendom mot krigets verkningar, bland annat utrymning, inkvartering och tillhandhållande av skyddsrum. Bestämmelser om befolkningskydd finns idag i ett antal olika lagar som, i den mån de avser kommuner och/eller regioner, kommer beskrivas nedan.

I lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap finns bestämmelser som gäller kommunernas och regionernas uppgifter inom ramen för befolkningsskyddet. Enligt denna lag ska ett område som utsätts för stridshandlingar eller kan antas bli utsatt för sådana handlingar utrymmas om det är nödvändigt för att skydda befolkningen. Utrymning ska också ske om det behöver vidtas militära åtgärder i området som inte kan vidtas utan utrymning⁷⁹. Det är länsstyrelserna som beslutar om utrymning av områden inom det egna länet samt om formerna för utrymningen⁸⁰. Kommuner och regioner har i sin tur en skyldighet att ta hand om de som omfattas av ett utrymningsbeslut. Det framgår av sektorsspecifika lagar, bland annat socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). I lagen om utrymning och inkvartering finns det vidare

särskilda bestämmelser om kommuner och regioners roller vid utrymning. Kommuner och regioner som befolkningen lämnar på grund av utrymning ska i skälighetsomfattning bistå de kommuner och regioner som får ta emot utrymd befolkning⁸¹. I förordningen (2006:639) om utrymning och inkvartering finns bestämmelser om avlöning till personal i sådana situationer⁸².

Kommuner har, enligt 3 kap. lagen om utrymning och inkvartering, en möjlighet att ålägga den som innehar en byggnad eller bostadslägenhet att upplåta sin bostad till den som behöver boende på grund av utrymning. I samma lag framgår hur ett sådant beslut får meddelas och hur ersättning ska ges för inkvarteringen⁸³.

MSB är den myndighet som beslutar om behovet av skyddsrum och inom vilka områden inom landets kommuner som skyddsrum ska vara belägna⁸⁴. Kommunerna ska, enligt lagen (2006:545) om skyddsrum, bistå MSB i det arbetet genom att lämna upplysningar om planer för byggverksamhet i kommunen och om andra förhållanden av betydelse för myndighetens beslut i frågor om byggande av skyddsrum⁸⁵. Om ett tekniskt samråd enligt plan- och bygglagen (2010:900) avser en befintlig byggnad som innehåller ett skydds-

79. Se 2 kap. 1 § lagen om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap.

80. Se 3 § förordningen om (2006:639) om utrymning och inkvartering.

81. Se 2 kap. 5 § lagen om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap.

82. Se 6 § i förordningen om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap.

83. Se 3 kap. 1 och 3 – 6 §§ lagen om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap.

84. Se 1 kap. 2 § förordningen (2006:638) om skyddsrum.

85. Se 3 kap. 1 § andra stycket lagen om skyddsrum.

rum, ska byggnadsnämnden ge MSB tillfälle att yttra sig⁸⁶.

I LSO finns det bestämmelser om kommunal räddningstjänst och de åtgärder som ska vidtas inför och vid höjd beredskap inom ramen för sådan räddningstjänst, dessa bestämmelser behandlas nedan under avsnitt 6.2.

5.2 Försörjningsberedskap

Kommunerna ansvarar, enligt 3 kap. 3 § LEH, för den lokala kristidsverksamheten. Det innebär att kommunerna ska vidta de åtgärder som behövs för försörjning med nödvändiga varor, medverka vid allmän prisreglering och ransonering samt medverka i övrigt vid genomförandet av åtgärder som är viktiga för landets försörjning. Dessa åtgärder aktualiseras vid höjd beredskap eller när ransoneringslagen i annat fall ska tillämpas.

I FEH utvecklas vad som ingår i den lokala kristidsverksamheten. Där anges bland annat att kommunerna ska bistå statliga myndigheter i den mån det behövs för att trygga befolkningens försörjning med nödvändiga varor, dela ut ransoneringsbevis och andra av myndigheter utfärdade inköpstillstånd samt sprida kunskap om medel att lindra och undvika svårigheter i kristider⁸⁷.

Vid krig blir förfogandelagen (1978:262) tillämplig⁸⁸. Regeringen kan även föreskriva att förfogandelagen ska tillämpas vid andra situationer, till exempel vid krigsfara eller om det är nödvändigt med hänsyn till försvarsberedskapen att inkalla totalförsvarspliktiga till tjänstgöring⁸⁹. Vid beredskapslarm blir lagen direkt tillämplig i sin helhet⁹⁰. För förberedelse till förfogande enligt förfogandelagen finns det bestämmelser i förordningen (1992:391) om

uttagning av egendom för totalförsvarets behov. Enligt denna förordning kan bland annat mark, byggnader och fartyg uttas för framtida förfoganden med stöd av förfogandelagen⁹¹. Vid beredskapslarm ska egendom som uttagits enligt förordningen omedelbart tillhandahållas i enlighet med tidigare beslut⁹².

Genom förfogandelagen och förfogandeförordningen (1978:558) ges staten, kommuner och regioner rätt att förfoga över annans egendom för att tillgodose totalförsvaret eller folkförsörjningen⁹³. Kommuner och regioner får besluta om förfogande av annan egendom än transportmedel, fastigheter och radioanläggningar⁹⁴. Hur ett förfogande får gå till och vem som har företräde till egendom är reglerat i förfogandelagen och förfogandeförordningen.

Vid krig och vid beredskapslarm blir även ransoneringslagen och prisregleringslagen (1989:978) tillämpliga⁹⁵. I ransoneringslagen finns bestämmelser om regleringen av handel vid höjd beredskap (ransonering). I prisregleringslagen finns bestämmelser om prissättningen av varor, tjänster och vissa nyttjanderätter. Regeringen kan föreskriva att ransoneringslagens och prisregleringslagens bestämmelser ska gälla även i andra situationer än krig, till exempel vid krigsfara. För ransoneringslagen finns en särskild möjlighet för regeringen att föreskriva om dess tillämpning när det på grund av en utomordentlig händelse föreligger knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenheter av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen⁹⁶. För prisregleringslagen finns motsvarande möjlighet vid risk för allvarlig prisstegring på varor eller

86. Se 3 kap. 5 § lagen om skyddsrum.

87. Se 8 § FEH.

88. Se 1 § ransoneringslagen.

89. Se 2 § förfogandelagen.

90. Se 13 § FTH.

91. Se 1 § förordningen om uttagning av egendom för totalförsvarets behov.

92. Se 15 § FTH.

93. Se 4 och 7 §§ förfogandelagen.

94. Se 2 § förfogandeförordningen.

95. Se 1 § ransoneringslagen, 6 § prisregleringslagen och 13 § FTH.

96. Se 2 § ransoneringslagen.

hyror⁹⁷. Kommunerna och regionerna har inga särskilda uppgifter enligt ransoneringslagen och prisregleringslagen. Av LEH och FEH framgår det dock att kommunerna ska medverka i ransoneringsverksamhet och vid prisreglering, samt i övrigt i genomförandet av åtgärder som är viktiga för landets försörjning⁹⁸, bland annat genom att hjälpa till vid inventering och förvaring av förnödenheter samt dela ut ransoneringsbevis⁹⁹. Även om kommunerna inte har något huvudsakligt ansvar vad gäller ransonering har kommunen enligt socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att enskilda som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Det gäller som utgångspunkt även under höjd beredskap.

Regeringen har, enligt lagen (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden, en viss föreskriftsrätt vad gäller möjliga betalningsformer under krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara. Regeringen kan bland annat föreskriva om att Riksbanken ska vara skyldig att lösa in vissa utbetalningskort som utfärdats av en region eller kommun och att sådana kort ska tas emot som betalning till statliga myndigheter¹⁰⁰.

I sammanhanget kan det nämnas att en fungerande försörjningsberedskap bygger på att kommunerna och regionerna planerar för sina behov i de situationer som de ovan nämnda bestämmelserna om kristidsverksamhet aktiveras.

I den mån kommuner och regioner bedriver verksamhet som är kritisk för samhällets infrastruktur behöver de även följa de särskilda beredskapsregler som gäller generellt för sådana verksamhetsutövare. Elberedskapslagen

(1997:288) ställer till exempel upp krav på beredskapsåtgärder inom elsektorn för aktörer som bedriver produktion av el, handel med el eller överföring av el¹⁰¹. Vidare framgår av lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation att den som tillhandahåller elektroniska kommunikationsnät eller sådana kommunikationstjänster av särskild betydelse från allmän synpunkt får förpliktigas att beakta totalförsvarets behov under höjd beredskap¹⁰².

I lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen framgår skyldigheter för dessa aktörer att delta i i totalförvarsplaneringen på begäran från en s.k. totalförvarsmyndighet¹⁰³. Skyldigheterna gäller inte statliga eller kommunala myndigheter¹⁰⁴. Kommunala bolag omfattas dock av bestämmelserna i lagen. Av förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen framgår bland annat att länsstyrelserna, i egenskap av totalförvarsmyndighet, kan begära medverkan och eller upplysningar från de aktörer som omfattas av lagen¹⁰⁵. Kommunernas eventuella beroenden till till exempel privata näringsidkare inom ramen för totalförsvaret kan därför tillvaratas inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag.

97. Se 7 – 9 §§ prisregleringslagen.

98. Se 3 kap. 3 § LEH.

99. Se 8 § FEH.

100. Se 1 och 4 §§ lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden.

101. Se 1 § elberedskapslagen.

102. Se 1 kap. 9 § lagen om elektronisk kommunikation samt 6 § förordningen (2003:396) om elektronisk kommunikation.

103. I förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen framgår vilka totalförvarsmyndigheter som har möjlighet att påkalla deltagande enligt den aktuella lagen samt under vilka former det kan ske.

104. Se 1 § andra stycket lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen.

105. Se 1 § förordningen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen.

6. De kommunala och regionala sektorerna vid höjd beredskap

6.1 Särskild reglering

Som framgår ovan är utgångspunkten att den aktör som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden, om inget annat reglerats, också har ansvaret vid höjd beredskap och i krig¹⁰⁶.

Inom de flesta kommunala och regionala sektorerna saknas särreglering för krigsförhållanden. Det innebär att kommuner och regioner under höjd beredskap generellt har att förhålla sig till de författningar som normalt sett reglerar deras verksamhetsområden.

Särskilda bestämmelser finns rörande räddningstjänsten och skolväsendet vid höjd beredskap (se avsnitt 6.2 och 6.3 här nedan). Inom vissa andra sakområden har regeringen getts en möjlighet att särreglera verksamheter. Exempelvis är regeringen enligt 6 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen bemyndigad att meddela särskilda föreskrifter om hälso- och sjukvården i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara. Liknande bemyndiganden för regeringen att meddela särskilda föreskrifter finns i 3 kap. 19 § patientdatalagen (2008:355), 16 kap. 9 § socialtjänstlagen, 25 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. och 16 kap. 14 § plan- och bygglagen.

6.2 Räddningstjänsten

Kommunens förmåga att genomföra räddningsinsatser är central för skyddet av civilbefolkningen och civil egendom under höjd beredskap. I 8 kap. LSO finns särskilda bestämmelser som rör räddningstjänstens verksamhet under höjd beredskap.

Av LSO framgår att krigsplacerad personal som inkallas för fullgörande av civilplikt vid kommunens räddningstjänst ska ingå i räddningstjänstorganisationen¹⁰⁷. De som tjänstgör i den kommunala organisationen för räddningstjänst och annan personal som på anmodan av en räddningsledare deltar i räddningstjänst har enligt 6 § totalförsvarets folkrättsförordning särskild status som civilförsvarspersonal.

Den kommunala räddningstjänstens ansvarsområde utökas under höjd beredskap. I syfte att skydda och rädda befolkningen och civil egendom från verkningar av krig ansvarar räddningstjänsten då även för upptäckande, utmärkning och röjning av farliga områden, indikering, sanering och andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel samt kompletterande åtgärder som är nödvändiga för att denna verksamhet ska kunna fullgöras. Personal inom kommunens organisation för räddningstjänst har under höjd beredskap också i uppgift att delta i åtgärder för första hjälpen åt och transport av skadade samt för befolkningsskydd. De

106. Motståndskraft s. 88.

107. Se 8 kap. 1 § LSO.

bestämmelser som gäller för verksamheten under ordinära förhållanden gäller också när räddningstjänsten utför uppgifter enligt ovan¹⁰⁸.

Regeringen är under krigsförhållanden bemyndigad att meddela föreskrifter som avviker från LSO om det är av betydelse för totalförsvaret eller om det behövs för räddningstjänsten eller för att sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen ska kunna genomföras¹⁰⁹. Regeringen får också besluta att personal inom en kommuns organisation för räddningstjänst får tas i anspråk för uppgifter som inte rör den egna kommunen¹¹⁰. En länsstyrelse har på samma sätt rätt att besluta om anspråkstagande av räddningstjänstens personal för omfördelning mellan kommunerna inom det egna länet¹¹¹. Om personal har tagits i anspråk har kommunen rätt till statlig ersättning. Sådan ersättning utbetalas av MSB¹¹².

Kommunerna ska redovisa vilken förmåga den kommunala räddningstjänsten har under höjd beredskap i sitt handlingsprogram för räddningstjänst¹¹³.

I vägtrafikförordningen (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap finns en rad särskilda bestämmelser om fordon och trafik med fordon som används av den kommunala organisationen för räddningstjänst under höjd beredskap. I förordningen ges kommunen bland annat rätt att meddela lokala trafikföreskrifter om det behövs för att genomföra räddningsinsatser under höjd beredskap¹¹⁴. Förordningen innehåller också särskilda bestämmelser om krav på räddningstjänstens fordon och be-

hörighet för räddningstjänstpersonal att köra vissa motorfordon under höjd beredskap¹¹⁵.

6.3 Skolväsendet

Förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m., nedan skolväsendeförordningen, innehåller bestämmelser om verksamheten inom den del av skolväsendet som en kommun eller en region är huvudman för¹¹⁶. Bestämmelserna i 3-11, 15 och 16 §§ förordningen, som rör skolverksamheten under krig och vid krigsfara, ska tillämpas om regeringen beslutar det. Vid beredskapslarm blir förordningen per automatik tillämplig i din helhet¹¹⁷.

Kommunen ansvarar för att alla skolpliktiga barn som vistas där får föreskriven grundskoleutbildning¹¹⁸. Huvudmannen får göra sådana jämkningar i timplaner och kursplaner för grundskolan och grundsärskolan som kan behövas för att utbildningen ska kunna bedrivas även under höjd beredskap¹¹⁹.

En region som är huvudman för utbildning i gymnasiesärskolan har möjlighet att delegera uppgifter till den kommun där skolenheten är belägen. Kommunen får besluta att verksamheten vid en eller flera skolenheter inom grundsärskolan ska läggas ned¹²⁰. Kommunen får också besluta att skolpliktiga elever i grundsärskolan istället ska fullgöra sin skolgång i kommunens grundskola. Huvudmannen för grundsärskolan ska se till att eleverna får den tillsyn och vård de behöver, antingen hos sina vårdnadshavare genom regionen, de kommunala myndigheterna eller andra myndigheters försorg.¹²¹

108. Se 8 kap. 2 § LSO.

109. Se 8 kap. 3 § LSO.

110. Se 8 kap. 4 § LSO.

111. Se 8 kap. 3 § förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor, FSO.

112. Se 8 kap. 4 § LSO och FSO.

113. Se 3 kap. 8 § LSO.

114. Se 14 § vägtrafikförordningen (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap.

115. Se 18-19 §§ vägtrafikförordningen (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap.

116. Se 1 § skolväsendeförordningen.

117. Se 13 § FTH.

118. Se 3 § skolväsendeförordningen.

119. Se 4 § skolväsendeförordningen.

120. Se 5 § skolväsendeförordningen.

121. Se 7 § skolväsendeförordningen.

Utbildningen i gymnasiesärskolan ska fortsätta att bedrivas i den utsträckning som förhållandena medger.¹²²

Vårdutbildningar ska särskilt prioriteras. I fråga om utbildning inom vårdområden i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning ska huvudmannen så långt möjligt och med beaktande av växlande behov av specialiseringar fortsätta att bedriva den reguljära utbildningen och också tillgodose behov av avkortad utbildning, bland annat för vårdutbildade som en längre tid inte varit verksamma inom sitt vårdyrke.¹²³ I övrigt ska regionerna och kommunerna fortsätta att bedriva utbildning i den utsträckning förhållandena medger det.¹²⁴

Kommuner och regioner ska vid behov göra prioriteringar i fråga om personal, lokaler med mera. Grundskoleverksamheten är prioriterad framför annan skolverksamhet. Om personal, lokaler och utrustning för en kommuns gymnasieskola, kommunala vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna behövs för grundskolans verksamhet, ska kommunen helt eller delvis lägga ned gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen eller den särskilda utbildningen för vuxna och i stället använda resurserna för grundskolan.¹²⁵ Länsstyrelsen har också möjlighet att, efter framställan av Arbetsförmedlingen, besluta om att sådan utbildning ska läggas ned till förmån för arbetsmarknadsutbildning eller annan utbildning inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Utbildning inom vårdområdet får inte läggas ned. Ett sådant beslut gäller framför ett beslut av huvudmannen enligt 10 § skolväsendeförordningen. Länsstyrelsens beslut är enligt 16 § skolväsendeförordningen inte överklagbart.

122. Se 6 § skolväsendeförordningen.

123. Se 8 § skolväsendeförordningen.

124. Se 9 § skolväsendeförordningen.

125. Se 10 § skolväsendeförordningen.

7. Säkerhetsskydd och sekretess m.m.

7.1 Offentlighet och sekretess

Den grundlagsreglerade offentlighetsprincipen, som bland annat medför att kommuner och regioner har en skyldighet gentemot allmänheten att på begäran lämna ut allmänna handlingar, gäller så väl under fredsförhållanden som under höjd beredskap.¹²⁶

Kommuner och regioner har vid registrering, utlämnande och övrig hantering av allmänna handlingar att förhålla sig till reglerna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), nedan OSL. Vissa sekretessbestämmelser i OSL har en stark koppling till kommuner och regioners arbete med civilt försvar.

I 38 kap. OSL finns vissa sekretessbestämmelser till skydd för enskilda i verksamhet som rör totalförsvar och krisberedskap. Sekretess kan bland annat gälla för vissa uppgifter om enskilda i kommuner och regioners verksamhet som avser beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt LEH och planering enligt förfogandelagen.¹²⁷

I OSL finns även sekretessbestämmelser till skydd för allmänna intressen. Av särskild vikt är försvarssekretessen i 15 kap. 2 § OSL,

enligt vilken sekretess gäller för uppgifter som rör verksamhet för att försvara landet eller planläggning eller annan förberedelse av sådan verksamhet eller som i övrigt rör totalförsvaret, om det kan antas att det skadar landets försvar eller på annat sätt vållar fara för Sveriges säkerhet om uppgiften röjs. En annan i sammanhanget relevant bestämmelse är 18 kap. 13 § OSL. Enligt denna bestämmelse gäller sekretess för uppgift som hänför sig till en myndighets verksamhet som består i risk- och sårbarhetsanalyser avseende fredstida krissituationer, planering och förberedelser inför sådana situationer eller hantering av sådana situationer, om det kan antas att det allmänna möjligheter att förebygga och hantera fredstida kriser motverkas om uppgiften röjs.

Det finns inga sekretessbestämmelser som enbart är avsedda att aktualiseras vid en beredskapshöjning. Det är dock sannolikt att ett ökat antal uppgifter, i händelse av krig eller krigsfara, skulle anses skyddsvärda, framför allt med hänvisning till Sveriges säkerhet.

En höjning av beredskapen medför inte heller några rättsliga förändringar avseende kommun- och regionanställdas yttrande och meddelarfrihet enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.¹²⁸

En långtgående tystnadsplikt gäller dock alltid för de som deltar eller har deltagit i en kommuns eller en regions beredskapsförberedelser. Den som deltagit i sådan verksamhet får inte obehörigen röja eller utnyttja vad

126. Offentlighetsprincipen framgår av 2 kap. tryckfrihetsförordningen (1949:105).

127. Se 38 kap. 7 § OSL.

128. Se 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469).

han eller hon har fått veta om förhållanden av betydelse för att förebygga och hantera fredstida kriser, förhållanden av betydelse för totalförsvaret eller Sveriges säkerhet i övrigt, en enskild persons ekonomiska förhållanden, eller ett företags affärs- eller driftsförhållanden.¹²⁹

7.2 Skyddsobjekt och säkerhetsskydd

I skyddslagen (2010:305) och säkerhetsskyddslagen (2018:585) med tillhörande förordningar finns bestämmelser om olika typer av skyddsåtgärder som det allmänna ska vidta. Regleringarna innehåller inga särskilda åligganden för kommuner och landsting vid just höjd beredskap men regelverket ställer upp ett generellt skydd för det allmänna och allmänheten som gäller även under höjd beredskap. Det är också sannolikt att dessa bestämmelser kommer aktualiseras i större omfattning i situationer då det råder höjd beredskap. Nedan följer en kort sammanfattning av regleringarna.

Skyddslagen och skyddsförordningen (2010:523) reglerar åtgärder till skydd för vissa byggnader och andra objekt (skyddsobjekt) från bland annat spioneri. Byggnader som kan vara skyddsobjekt enligt lagen är till exempel kommunbyggnader och landstingsbyggnader som används för att styra respektive verksamhet samt byggnader i övrigt som är avsedda för ledning av totalförsvarets civila delar.¹³⁰ Vid höjd beredskap finns det utvidgade möjligheter att besluta om att en byggnad ska vara skyddsobjekt.¹³¹ Det är Försvarsmakten och länsstyrelserna som beslutar vad som är ett skyddsobjekt. De ska dock underrätta kommunala myndigheter om sådana beslut.¹³²

Genom en proposition från maj 2019 föreslås vissa ändringar i skyddslagen som innebär att möjliga skyddsobjekt kompletteras med ytterligare skyddsvärda verksamheter, däribland alarmering samt försörjning med energi och andra förnödenheter av betydelse för Sveriges försörjningsberedskap. Den utvidgade möjligheten att besluta om att en byggnad ska vara skyddsobjekt vid höjd beredskap ska enligt lagförslaget även gälla annan tid som regeringen beslutar om med hänsyn till försvarsberedskapen. Dessa ändringar förväntas träda i kraft 1 januari 2020.¹³³

Säkerhetsskyddslagen ställer krav på åtgärder för de som bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Med säkerhetskänslig verksamhet avses verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som omfattas av ett internationellt åtagande om säkerhetsskydd.¹³⁴ Lagen ställer bland annat krav på informationssäkerhet, fysisk säkerhet och säkerhetsprövning av personal.¹³⁵ I säkerhetsskyddsförordningen (2018:658) finns bestämmelser om när kommuner och regioner ska besluta om placering i säkerhetsklass för anställning i den egna verksamheten.¹³⁶

I sammanhanget kan nämnas att MSB enligt förordning (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap får ingå avtal om tilldelning av säkra kryptografiska funktioner med kommuner och organisationer som har behov av sådana funktioner.¹³⁷

129. Se 44 kap 5 § OSL och 7 kap. 1 § LEH.

130. Se 4 § skyddslagen.

131. Se 6 § skyddslagen.

132. Se 5 § skyddsförordningen.

133. Se prop. 2018/19:127.

134. Se 1 kap. 1 § säkerhetsskyddslagen.

135. Se 2 kap. 2 – 4 §§ säkerhetsskyddslagen.

136. Se 8 § i säkerhetsskyddsförordningen.

137. Se 16 § förordningen om totalförsvaret och höjd beredskap.

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

1 § Totalförsvar är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvar all samhällsverksamhet som då skall bedrivas. Totalförsvar består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Lag (1996:1470).

Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

3 § År Sverige i krig råder högsta beredskap. År Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap. Lag (1996:1470).

Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

4 § Beslut enligt 3 § får avse en viss del av landet eller en viss verksamhet.

Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

5 § När förhållanden som avses i 3 § inte längre råder, skall regeringen besluta att höjd beredskap inte längre skall gälla.

Kommun & region

Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

7 § st 1 Vid höjd beredskap skall kommuner och landsting vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena skall kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret.

Kommun & region

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap

2 § Vid högsta beredskap ska kommuner och landsting övergå till krigsorganisation. Vid beredskapslarm ska kommuner och landsting samt de trossamfund och andra enskilda organisationer och de näringsidkare som enligt överenskommelse eller på annan grund är skyldiga att fortsätta sin verksamhet i krig övergå till krigsorganisation.

Kommun & region

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap

9 § Att beredskapen i Sverige höjts till skärpt eller högsta beredskap tillkännages, förutom på det sätt som föreskrivs i 4 § lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar, i ljudradion och televisionen. Om det råder högsta beredskap i hela landet, kan regeringen besluta att detta ska tillkännages även genom beredskapslarm.

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap

10 § Beredskapslarm ges på anläggningar för utomhusalarmering genom trettio sekunder långa signaler med femton sekunders uppehåll mellan signalerna under sammanlagt fem minuter.

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

6 § Fullmäktige får handlägga ett ärende endast om mer än en tredjedel av ledamöterna är närvarande. Fullmäktige kan dock föreskriva att en interpellation eller fråga får besvaras, även om antalet närvarande är lägre. Om en närvarande ledamot i fullmäktige på grund av jäv är hindrad att delta i handläggningen av ett visst ärende, får fullmäktige handlägga detta, även om antalet närvarande på grund av hindret inte uppgår till det antal som avses i första stycket. Ett sammanträde med en beslutande kommunal församling kan utan hinder av vad som annars är föreskrivet kungöras på annat betryggande sätt som ordföranden bestämmer.

Kommun & region

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

7 § Styrelsen får i ett ärende som inte kan anstå besluta i stället för fullmäktige. Styrelsen får dock inte besluta i ett ärende som rör

1. val av ledamöter och ersättare i styrelsen eller någon annan nämnd eller av revisorer,
 2. ansvarsfrihet för styrelsens eller en annan nämnds ledamöter eller åtgärd för att bevara kommunens, landstingets eller kommunalförbundets rätt.
- Beslut som har fattats med stöd av första stycket skall anmälas till fullmäktige vid nästa sammanträde.

Kommun & region

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

8 § Styrelsen eller en annan nämnd får handlägga ett ärende endast om mer än en tredjedel av ledamöterna är närvarande. Antalet ledamöter skall dock alltid vara minst tre.

Kommun & region

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

9 § Om det är av synnerlig vikt att ett beslut som enligt 7 § eller på annan grund ankommer på styrelsen fattas innan styrelsen kan sammanträda, får dess ordförande besluta i ärendet. Detsamma gäller en annan nämnds ordförande i fråga om beslut som ankommer på den nämnden.

Ett beslut som har fattats med stöd av första stycket skall anmälas till styrelsen respektive nämnden vid dess nästa sammanträde.

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

10 § Fullmäktige får uppdraga åt styrelsen eller åt en eller flera andra nämnder att helt eller delvis handha förvaltning eller verkställighet som annars enligt lag eller annan författning ankommer på annan nämnd än styrelsen.

I Stockholms kommun får fullmäktige besluta att styrelsens uppgifter skall övertas av borgarrådsberedningen. Om ett sådant beslut fattas, skall vad som sägs i första stycket och i 7 - 9 §§ om styrelsen i stället gälla borgarrådsberedningen.

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

11 § Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte skall fullgöras eller att de skall övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas. Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet skall tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna.

Regeringen får överlåta sin befogenhet enligt andra stycket att besluta i särskilda fall till statliga förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos staten, och till beslutande kommunala församlingar och förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos kommunen.

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

15 § Om det i en lag eller annan författning i fråga om förvaltningsärenden av visst slag har föreskrivits att en myndighet skall höras eller att någon annan särskild utredning skall införskaffas och det är förenat med väsentliga olägenheter att låta utreda ett ärende på detta sätt, får ärendet utredas på något annat lämpligt sätt.

16 § En förvaltningsmyndighets handläggning av ett ärende som avser myndighetsutövning mot någon enskild skall uppskjutas, om en part är ur stånd att bevaka sin rätt eller om det finns något annat hinder för utredningen till följd av förhållanden som avses i 2 § första och andra styckena. Kan ärendet utredas tillfredsställande, får det dock handläggas och avgöras, om det är av synnerlig vikt för en part att ärendet avgörs eller om det föreligger andra särskilda skäl.

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Gemensamma bestämmelser 29 § Mål och ärenden skall handläggas i den turordning som krävs av hänsyn till allmänna intressen. Om de är av betydelse för totalförsvaret, skall de ges särskilt företräde.

30 § Regeringen får föreskriva om anstånd med val av ledamöter i beslutande kommunala församlingar eller av innehavare av andra allmänna uppdrag. I en sådan föreskrift skall det sättas ut en ny tid för valet och anges vad som återstår av mandatperioden. Detsamma gäller i fråga om allmänna uppdrag i vilka tillsättningen sker på annat sätt än genom val.

31 § Regeringen får föreskriva att fler suppleanter skall utses än som annars är föreskrivet samt att tid för sammanträde, förrättning eller fullgörande av någon annan uppgift skall ändras.

32 § Regeringen får föreskriva om förlängning av

1. tiden för överklagande eller omprövning, för ansökan om resning, för besvär över domvilla eller för annan liknande åtgärd,

2. annan tidsfrist för att anhängiggöra eller bevaka talan hos domstol,

3. den tid inom vilken en ansökan eller anmälan eller en annan liknande åtgärd annars måste vidtas för att en förmån eller en rättighet skall bevakas eller en skyldighet fullgöras.

En kungörelse om krigstillstånd skall anses innefatta en föreskrift enligt första stycket 1 och 2 om en förlängning av tiden till tre veckor från dagen för kungörelsens utfärdande, om regeringen inte föreskriver annat.

33 § Har en skrivelse med överklagande kommit in för sent till en myndighet och kan det skäligen antas att laga förfall förelagat på grund av förhållanden som avses i 2 § första och andra styckena, skall skrivelsen anses ha kommit in i rätt tid, om den kommit in inom tre veckor från det förfallet upphörde. Har det som nu sagts tillämpats när en part väddat i tvistemål eller brottmål, räknas den tid som anges i 50 kap. 2 § och 51 kap. 2 § rättegångsbalken från den dag då rätten beslutat att inte avvisa vadetalan.

Gäller för

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

34 § För fall då någon på grund av förhållanden som avses i 2 § första och andra styckena försuttit tiden för att anhängiggöra eller bevaka talan hos domstol, ansöka om resning eller anföra besvär över domvilla, eller annars försuttit den tid inom vilken en ansökan eller en anmälan eller en annan liknande åtgärd vid en myndighet måste vidtas för att en förmån eller en rättighet skall bevakas eller en skyldighet fullgöras, får regeringen föreskriva att en myndighet efter ansökan får sätta ut en ny tid för åtgärden.

35 § Sådan ansökan som avses i 34 § eller ansökan om återställande av försuttit tid enligt 58 kap. 12 § rättegångsbalken skall göras inom tre veckor sedan förfallet upphörde eller inom den längre tid som regeringen föreskriver.

Bestämmelsen i 58 kap. 12 § rättegångsbalken om att ansökan skall göras senast inom ett år från den dag då tiden gick ut skall inte tillämpas, om sökanden inte har kunnat iakttä bestämmelsen på grund av förhållanden som avses i 2 § första och andra styckena.

36 § Delgivning med den som tjänstgör inom Försvarmakten ska ske genom myndigheten. Ett intyg av Försvarmakten ska gälla som fullt bevis att delgivning har skett på det sätt som anges i intyget. Avser delgivningen personlig inställelse, ska intyget om delgivningen innehålla uppgift om huruvida den kallade är förhindrad att inställa sig på grund av sin tjänstgöring.

Delgivning med den som tjänstgör inom Försvarmakten får inte ske enligt 34-38 och 47-51 §§ delgivningslagen (2010:1932). Har delgivning annars skett enligt delgivningslagen, ska den anses ha skett på behörigt vis, även om den inte har verkställts genom Försvarmakten.

Regeringen får föreskriva om andra avvikelser från vad som annars gäller i fråga om delgivning i mål och ärenden hos domstolar och andra myndigheter. Lag (2010:1952).

37 § Har en föreskrift meddelats enligt 30 § eller har ett val inte hållits av andra skäl, skall den tidigare innehavaren kvarstå i uppdraget till dess att någon annan har valts och tillträtt uppdraget. Bestämmelser om att en nämndeman eller annan innehavare av ett uppdrag vid en myndighet får avsäga sig uppdraget på grund av att han redan har haft detta under en viss tid eller har uppnått en viss ålder skall inte tillämpas.

Även om tiden går ut för förordnande som särskild ledamot eller annan sådan ledamot i domstol, som ledamot eller som ersättare i arbetsdomstolen eller som särskild sakkunnig i förvaltningsdomstol, skall förordnandet bestå tills ett nytt beslut meddelas.

38 § Har regeringen föreskrivit att 5 - 37 §§ inte skall tillämpas längre, skall

1. bestämmelserna i 37 § första stycket ändå tillämpas till dess att någon annan skall tillträda uppdraget,
2. den som har deltagit i handläggningen av ett mål eller ärende på grund av bestämmelserna i 24 § eller 37 § andra eller tredje stycket alljämt vara behörig i det målet eller ärendet,
3. den som har förordnats till särskilt ombud enligt 22 § ha kvar sitt uppdrag till dess han entledigas enligt föreskrifterna i samma paragraf.

En föreskrift om att 5 - 37 §§ inte skall tillämpas längre inverkar inte på tid som dessförinnan har förlängts enligt 32 §. Bestämmelserna i 34 och 35 §§ skall fortfarande tillämpas, om tiden har börjat löpa innan föreskriften trädde i kraft.

Förordning (1988:1215) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Kommun & region

3 § En beslutande kommunal församling får i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos kommunen skall tjänstgöra i andra tjänster eller uppdrag hos kommunen. En kommunal förvaltningsmyndighet har samma befogenhet i fråga om dem som tjänstgör hos myndigheten.

Förordning (1988:1215) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Kommun & region

Gemensamma bestämmelser

14 § Om det i lag eller förordning är föreskrivet att ett visst antal suppleanter skall utses för en beslutande kommunal församling eller en förvaltningsmyndighet, får sådana utses till det större antal som behövs.

Föreskrift om att en suppleant är utsedd för en viss bestämd ledamot eller för någon personligen skall beaktas när det ökade antalet suppleanter utses.

Om en suppleant i enlighet med vad som nu sagts utses under löpande tjänstgöringstid, skall uppdraget avse återstående del av tjänstgöringstiden.

15 § En myndighet som enligt 33 § lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m., finner att en skrivelse med överklagande skall anses ha kommit in i rätt tid, skall omgående underrätta den myndighet som skall se till att det överklagade beslutet verkställs.

16 § En myndighet får efter ansökan besluta om förlängning av tid enligt 34 § lagen (1988:97) om förfarandet hos kommuner, förvaltningsmyndigheter och domstolar i krig eller krigsfara m.m., om åtgärden skall vidtas hos myndigheten. En central statlig förvaltningsmyndighet utövar dock denna befogenhet i fråga om en underinstans.

17 § Vid delgivning genom Försvarmaktens försorg får bevis om delgivning utfärdas av den som har lägst fänriks tjänstegrad eller av militärpolisman.

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun & region

3 kap. 1 § Kommuner och landsting skall vidta de förberedelser som behövs för verksamheten under höjd beredskap (beredskapsförberedelser).

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun

3 kap. 2 § st 1 Under höjd beredskap ansvarar kommunstyrelsen för ledningen av den del av det civila försvaret som kommunen skall bedriva.

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Region

3 kap. 2 § st 2 Under höjd beredskap ansvarar landstingsstyrelsen för ledningen av den civila hälso- och sjukvården samt den övriga verksamhet för det civila försvaret som landstinget skall bedriva.

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun

Lokal kristidsverksamhet

3 kap. 3 § Kommunen skall under höjd beredskap eller när ransoneringslagen (1978:268) i annat fall tillämpas, i den omfattning som regeringen i särskilda fall beslutar,

1. vidta de åtgärder som behövs för försörjningen med nödvändiga varor,
2. medverka vid allmän prisreglering och ransonering, och
3. medverka i övrigt vid genomförandet av åtgärder som är viktiga för landets försörjning.

Förordning (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun

8 § När 3 kap. 3 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap tillämpas skall kommunen

1. lämna sådant biträde åt statliga myndigheter som behövs för att trygga befolkningens och produktionens försörjning med nödvändiga varor,
2. övervaka föreskriven inventering av förråd av sådana varor och lämna allmänheten behövlig hjälp vid inventeringen,
3. se till att varor som skall lämnas till staten, kommunen eller landstinget noggrant vårdas och i föreskriven omfattning kommer staten, kommunen eller landstinget till del,
4. medverka vid planläggning och verkställighet av undanförsel,
5. dela ut ransoneringsbevis och andra av myndigheter utfärdade inköpstillstånd samt övervaka att föreskrifter i konsumtionsreglerande syfte efterlevs, och
6. sprida upplysning om de krav som kristiden ställer och om medel att undvika eller lindra rådande svårigheter.

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun

Geografiskt områdesansvar

3 kap. 4 § Kommunstyrelsen skall under höjd beredskap verka för att den verksamhet som bedrivs i kommunen av olika aktörer samordnas och för att samverkan kommer till stånd mellan dem som bedriver verksamheten.

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun & region

Rapportering

3 kap. 5 § Kommuner och landsting skall under höjd beredskap hålla den myndighet som regeringen bestämmer informerad om beredskapsläget och de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen respektive landstinget.

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun & region

4 kap. 2 § Om en kommun eller ett landsting har en för totalförsvaret viktig uppgift och denna blir oskäligt betungande till följd av krigsskada eller andra utomordentliga förhållanden som orsakats av krig eller krigsfara, är andra kommuner och landsting skyldiga att lämna hjälp.

Omfattningen av hjälpen beslutas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun & region

6 kap. 1 §

Enligt Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna ska uppgifter om identitet, vistelseort, hälsotillstånd och liknande förhållanden som avser krigsfångar och andra skyddade personer som är i Sveriges våld lämnas till en officiell nationell upplysningsbyrå. Varje kommun och landsting som har sådana uppgifter ska, under tid när den nationella upplysningsbyrån är upprättad, lämna dessa uppgifter i fråga om krigsfångar till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och i fråga om andra skyddade personer till Migrationsverket. Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och Migrationsverket ska vidarebefordra uppgifterna till den nationella upplysningsbyrån.

Varje kommun och landsting ska också till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet respektive Migrationsverket lämna uppsamlade värdeföremål och handlingar, som kvarlämnats av skyddade personer eller som efterlämnats av avlidna skyddade personer, om värdeföremålen eller handlingarna är av vikt för de närmast anhöriga. Uppgift ska även lämnas om var avlidna skyddade personers gravar är belägna. Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och Migrationsverket ska lämna vidare uppsamlade värdeföremål och handlingar samt vidarebefordra uppgifter om gravars belägenhet till den nationella upplysningsbyrån. Lag (2010:455).

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Kommun & region

Sekretessbrytande bestämmelser

15 kap. 3 §

Sekretessen enligt 1, 1 a och 2 §§ hindrar inte att uppgifter som avses i 37 kap. 4 § lämnas till den nationella upplysningsbyrån enligt vad som föreskrivs i 6 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och förordningen (1996:1475) om skyldighet att lämna upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer. Lag (2013:972).

21 kap. 6 §

Sekretessen enligt 5 § hindrar inte att uppgifter som avses i 37 kap. 4 § lämnas till den nationella upplysningsbyrån enligt vad som föreskrivs i 6 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och förordningen (1996:1475) om skyldighet att lämna upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer.

37 kap. 5 §

Sekretess enligt 4 § hindrar inte att uppgifter som avses i den paragrafen lämnas till den nationella upplysningsbyrån enligt vad som föreskrivs i 6 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och förordningen (1996:1475) om skyldighet att lämna upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer.

Förordning (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun & region

Bistånd mellan kommuner och landsting

9 § Omfattningen av hjälpen enligt 4 kap. 2 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap beslutas av länsstyrelsen i det län där den kommun eller det landsting som skall lämna hjälpen ligger. Kommuner eller landsting som har fått hjälp med personal, skall svara för personalens avlöning och andra anställningsförmåner.

Förordning (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Kommun & region

Planläggning

4 § Varje kommun och landsting skall ha de planer som behövs för verksamheten under höjd beredskap. Dessa skall innehålla uppgifter om den verksamhet som är avsedd att bedrivas under höjd beredskap. Av planerna skall också framgå krigsorganisationen, den personal som skall tjänstgöra i denna och vad som i övrigt behövs för att kommunen eller landstinget skall kunna höja sin beredskap och bedriva verksamheten under höjd beredskap.

5 § Planeringen skall avse såväl beredskapshöjningar efter hand som omedelbart intagande av högsta beredskap.

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

Förordning (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

12 § En kommuns och ett landstings planläggning enligt 4 § förordningen (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ska, i fråga om den skolverksamhet som avses i denna förordning, ske efter samråd med länsstyrelsen och Arbetsförmedlingen. Förordning (2008:396).

13 § Kommuner och landsting skall underrätta länsstyrelsen om behovet av lokaler för skolverksamheten under krig och vid krigsfara.

Kommun & region

Förordning (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Rapportering

6 § Varje kommun skall hålla länsstyrelsen underrättad om de beredskapsförberedelser som vidtagits och om de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen.

Vid höjd beredskap skall kommunen hålla länsstyrelsen underrättad om beredskapsläget och de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen.

Kommun

Förordning (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

7 § Varje landsting ska hålla Socialstyrelsen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap underrättade om de beredskapsförberedelser som vidtagits och om de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret inom landstingets ansvarsområde. Vid höjd beredskap ska landstinget hålla Socialstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen underrättade om beredskapsläget och de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret inom landstingets ansvarsområde. Förordning (2008:1004).

Region

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

38 kap. 7 §

Sekretess gäller hos kommuner och landsting i verksamhet som avser beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap eller planering enligt förfogandelagen (1978:262) för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, och för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än som avses i 1 för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för verksamheten.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Kommun & region

Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

4 § Kommuners och landstings skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlännningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2001:453), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Lag (2017:58).

5 § Kommuner och landsting som befolkningen lämnar på grund av utrymning är skyldiga att i skäligen omfattning lämna hjälp till de kommuner och landsting som i större omfattning får ta emot befolkningen.

Kommun & region

Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

Skyldighet att upplåta inkvarteringsbostad

1 § En kommun får förelägga innehavaren av en byggnad eller bostadslägenhet (inkvarteringsvärd) att upplåta bostad och utrustning åt den som behöver en bostad (inkvarteringsbostad) på grund av beslut om utrymning eller på grund av att denne till följd av krigshändelser tvingats lämna sin ordinarie bostad.

Ett sådant föreläggande får meddelas endast om behovet av bostad inte kan tillgodoses på annat lämpligt sätt. Beslutet får inte medföra större olägenhet för inkvarteringsvärden än vad som är nödvändigt och får inte avse utrymmen som behövs för inkvarteringsvärden och hans eller hennes familj eller någon dem närstående.

2 § Om inkvarteringsvärden inte följer föreläggandet enligt 1 §, får kommunen hos Polismyndigheten begära den hjälp som behövs för att den som ska inkvarteras ska få tillträde till inkvarteringsbostaden. Lag (2014:690).

Ersättning

3 § Inkvarteringsvärden har rätt till skälig ersättning av kommunen för inkvarteringsbostaden.

4 § Om bostaden eller dess utrustning skadas när bostaden används som inkvarterings-

Kommun

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

bostad, är den skadelidande berättigad till ersättning av kommunen. Är skadan ringa, betalas dock ingen ersättning.

5 § Ersättningen enligt 3 och 4 §§ prövas på det sätt som anges i förfogandelagen (1978:262).

Om taxa enligt 33 § förfogandelagen har fastställts, beslutar kommunen ersättningen. I annat fall beslutas ersättningen av den lokala värderingsnämnden.

6 § Den som disponerat en inkvarteringsbostad enligt 1 § skall till kommunen betala tillbaka vad kommunen betalat till inkvarteringsvärden enligt 3 och 4 §§.

Om det med hänsyn till den inkvarterades ekonomiska förhållanden eller annars är oskäligt, skall kommunen helt eller delvis befria den inkvarterade från återbetalningsskyldigheten.

Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

Skyldighet att hjälpa andra kommuner och landsting

6 § Kommuner eller landsting som enligt 2 kap. 5 § lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap har fått hjälp med personal skall svara för personalens avlöning och andra anställningsförmåner.

Kommun & region

Socialtjänstlag (2001:453)

2 kap. 1 § Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. 16 kap. 9 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om socialtjänsten enligt denna lag, om riket kommer i krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i.

Kommun

Förordning (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

Grundskola och särskola

3 § Kommunen skall sörja för att alla skolpliktiga barn som vistas där får föreskriven utbildning i dess grundskola.

En kommun får besluta att verksamheten vid en eller flera skolenheter inom grundsärskolan ska läggas ned.

6 § Utbildningen i gymnasiesärskolan ska fortsätta att bedrivas i den utsträckning som förhållandena medger.

Förordning (2011:568).

7 § En kommun får besluta att skolpliktiga elever i grundsärskolan ska fullgöra sin skolgång i kommunens grundskola enligt 3 §.

Huvudmannen för grundsärskolan ska se till att eleverna får den tillsyn och vård de behöver, antingen hos sina vårdnadshavare eller genom landstingets, de kommunala myndigheternas eller andra myndigheters försorg.

Kommun & region

Gymnasieskola och skolformer inom vuxenutbildningen

8 § I fråga om utbildning inom vårdområden i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning ska huvudmannen så långt möjligt och med beaktande av växlande behov av specialiseringar fortsätta att bedriva den reguljära utbildningen och också tillgodose behov av avkortad utbildning, bland annat för vårdutbildade som en längre tid inte varit verksamma inom sitt värdyrke.

9 § I övrigt ska, i den utsträckning förhållandena medger det,

- en kommun fortsätta att bedriva utbildningen i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning,
- ett landsting eller en kommun fortsätta att bedriva utbildningen i särskild utbildning för vuxna,
- ett landsting fortsätta att bedriva utbildningen i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning

av annat slag än som avses i 8 §.

Prioriteringar i fråga om personal, lokaler m.m.

10 § Om personal, lokaler och utrustning för en kommuns gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna behövs för grundskolans verksamhet, ska kommunen helt eller delvis lägga ned gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen eller den särskilda utbildningen för vuxna och i stället använda resurserna för grundskolan.

11 § Om personal, lokaler och utrustning för en kommuns gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna behövs för arbetsmarknadsutbildning eller annan utbildning inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program, får länsstyrelsen efter framställning av Arbetsförmedlingen besluta att kommunens gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna ska läggas ned och att resurserna i stället ska ställas till förfogande för den arbetsmarknadspolitiskt motiverade utbildningen. Detta gäller dock inte den utbildning inom vårdområdet som avses i 8 §.

Ett beslut enligt första stycket ska gälla framför ett beslut av huvudmannen enligt 10 §.

Första stycket första meningen ska tillämpas också på ett landstings gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning och särskilda utbildning för vuxna, när det gäller resurser för utbildning på andra områden än vårdområdet.

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

3 kap. 8 § 1 och 2 st. En kommun skall ha ett handlingsprogram för räddningstjänst. I programmet skall anges målet för kommunens verksamhet samt de risker för olyckor som finns i kommunen och som kan leda till räddningsinsatser. I programmet skall också anges vilken förmåga kommunen har och avser att skaffa sig för att göra sådana insatser. Som en del av förmågan skall anges vilka resurser kommunen har och avser att skaffa sig. Förmågan skall redovisas såväl med avseende på förhållandena i fred som under höjd beredskap. Handlingsprogrammet skall antas av kommunfullmäktige för varje ny mandatperiod. Innan programmet antas skall samråd ha skett med de myndigheter som kan ha ett väsentligt intresse i saken.

Kommunfullmäktige kan uppdra åt kommunal nämnd att under perioden anta närmare riktlinjer. I ett kommunalförbund skall handlingsprogrammet antas av den beslutande församlingen.

Kommun

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

8 kap. Räddningstjänst under höjd beredskap

1 § När den totalförsvarspliktiga personal som är inskriven för civilplikt vid en kommunal organisation för räddningstjänst inkallats för tjänstgöring enligt 4 kap. 7 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ingår även denna personal i kommunens organisation för räddningstjänst.

Kommun

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

8 kap. 2 § I syfte att skydda och rädda befolkningen och civil egendom från verkningar av krig skall kommunens organisation för räddningstjänst under höjd beredskap, utöver vad som i övrigt framgår av denna lag, ansvara för

1. upptäckande, utmärkning och röjning av farliga områden,
2. indikering, sanering och andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel,
3. kompletterande åtgärder som är nödvändiga för att verksamhet enligt denna paragraf skall kunna fullgöras.

Personal inom kommunens organisation för räddningstjänst skall under samma tid delta i åtgärder för första hjälp åt och transport av skadade samt för befolkningsskydd.

Vad som gäller vid kommunal räddningstjänst skall gälla även när personalen inom kommunens organisation för räddningstjänst utför uppgifter enligt första och andra styckena.

Kommun

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

8 kap. 3 § Är Sverige i krig eller krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen meddela sådana föreskrifter som avviker från denna lag om det är av betydelse för totalförsvaret eller om det behövs för räddningstjänsten eller för att sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen skall kunna genomföras.

Kommun

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

8 kap. 4 § Under höjd beredskap får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta att personal inom en kommuns organisation för räddningstjänst får tas i anspråk för uppgifter som inte rör den egna kommunen.

Om personal har tagits i anspråk enligt första stycket, har kommunen rätt till ersättning av staten för skäligen kostnader.

Kommun

Vägförordning (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap

1 § Denna förordning innehåller särskilda bestämmelser om fordon och trafik med fordon som används av den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning eller höjd beredskap....

Kommun

Vägförordning (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap

14 § Kommunen får meddela sådana lokala trafikföreskrifter som avses i 10 kap. 1 § trafikförordningen (1998:1276), om det behövs för att genomföra räddningsinsatser under höjd beredskap. Föreskrifterna får inte meddelas i strid mot lokala trafikföreskrifter som har meddelats av Försvarsmakten.

I fråga om föreskrifter för en enskild väg som inte i större utsträckning används av allmänheten för trafik gäller 10 kap. 6 § trafikförordningen.

Kommunen skall underrätta länsstyrelsen om föreskrifterna. Om dessa skall avse trafik under längre tid eller annars i större omfattning, skall samråd ske med länsstyrelsen innan föreskrifterna meddelas. Förordning (1998:1285).

Kommun

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Kommunallag (2017:725)

21 § st2

En gemensam nämnd får fullgöra uppgifter för vilka det enligt lag eller annan författning ska finnas en eller flera nämnder i varje kommun eller landsting. Uppgifter som kommun- eller landstingsstyrelsen har vid höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap får dock inte fullgöras av en gemensam nämnd.

Förfogandelag (1978:262)

7 § Om förfogande beslutar regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, kommuner, landsting eller statliga myndigheter.

Förfogande över egendom skall riktas mot en bestämd ägare eller innehavare av egendomen. I fall som avses i 1 § eller 2 § första stycket 1 eller 2 får dock regeringen föreskriva om förfogande som avser alla eller en viss krets av ägare och innehavare av egendom av det slag som förfogandet gäller.

Förfogandeförordning (1978:558)

2 § Förfogande för annans räkning än Försvarmaktens beslutas, om förfogandet avser

1. transportmedel: av Trafikverket, Sjöfartsverket, Transportstyrelsen eller länsstyrelsen i det län där transportmedlet finns,
2. fastigheter: av länsstyrelsen i det län där fastigheten ligger,
3. radioanläggningar: av länsstyrelsen i det län där anläggningen finns,
4. annan egendom än som anges i 1-3 och tjänster: av kommunen, landstinget eller den statliga myndighet som regeringen bestämmer särskilt.

Förfogandeförordning (1978:558)

4 § Gör flera myndigheter, kommuner eller landsting som har rätt att besluta om förfogande samtidigt anspråk på egendom som inte är förberedd för förfogande, avgörs frågan om företrädesrätt i samråd mellan dem. Kan enighet inte nås, får ärendet hänskjutas till regeringen. Om ett beslut i sådan ordning inte kan inhämtas eller avvaktas, har Försvarmakten företrädesrätt till egendomen förutsatt att den oundgängligen behövs för verksamheten. Förordning (1995:129).

Förfogandeförordning (1978:558)

12 § Varje myndighet, kommun eller landsting som avses i 1 eller 2 § skall föra förteckning över ärenden om förfogande. Ärendena skall tas upp i nummerföljd. För varje ärende skall beslut och annan åtgärd antecknas. Kopia av beslut och andra handlingar i ärendet skall föras med ärendets nummer och föras samman i en akt. När akten eller någon handling ur denna lämnas till annan myndighet, kommun eller landsting, skall detta antecknas. Förordning (1995:129).

Förfogandeförordning (1978:558)

Uppgiftsskyldighet m.m.

28 § Uppgift enligt 45 § förfogandelagen (1978: 262) skall lämnas till den myndighet, kommun eller landsting som tar emot egendomen när denna avlämnas eller frånträds, om inte myndigheten, kommunen eller landstinget medger att uppgiften lämnas senare. Uppgiften lämnas på blankett som fastställs av Försvarmakten. Myndigheten, kommunen eller landstinget skall skicka en kopia av handlingen till den länsstyrelse som anges i 9 § andra stycket denna förordning.

Förordning (1995:129).

29 § Om en myndighet, kommun eller landsting som får besluta om förfogande finner att det krävs en åtgärd enligt 46 § andra stycket eller 47 § första eller andra stycket förfogandelagen (1978: 262), skall myndigheten, kommunen eller landstinget göra framställning om åtgärden hos den länsstyrelse som anges i 9 § andra stycket denna förordning. Förordning (1995:129).

Säkerhetsskyddslag (2018:585)

1 § Denna lag gäller för den som till någon del bedriver verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd (säkerhetskänslig verksamhet).

I lagen finns också bestämmelser om internationell samverkan i övrigt på säkerhetsskyddsområdet.

Gäller för

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Skyddslag (2010:305)

Skyddsobjekt

3 § För att tillgodose behovet av skydd enligt 1 eller 2 § kan det beslutas att något ska vara skyddsobjekt.

4 § Följande byggnader, andra anläggningar och områden kan beslutas vara skyddsobjekt

1. statschefens och tronföljarens residens och bostäder samt statsministerns bostäder,
2. byggnader, andra anläggningar och områden som staten har äganderätt eller nyttjanderätt till och som disponeras av Riksdagen eller riksdagsförvaltningen,
3. byggnader och andra anläggningar som staten, en kommun eller ett landsting har äganderätt eller nyttjanderätt till och som används eller är avsedda för att leda eller styra statlig eller kommunal verksamhet,
4. byggnader, andra anläggningar och områden som används eller är avsedda för ledning av räddningstjänsten eller totalförsvarets civila delar i övrigt eller för fredstida krishantering, energiförsörjning, vattenförsörjning, elektroniska kommunikationer, transporter eller försvars-industriella ändamål, och
5. byggnader, andra anläggningar och områden som används eller är avsedda för verksamhet som innefattar upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, verksamhet inom kriminalvården eller Sveriges försörjning med sedlar och mynt.

Regeringsformen (1974:152)

15 kap. 9 § tredje stycket.

Val till Riksdagen eller beslutande kommunala församlingar får inte hållas på ockuperat område. Lag (2010:1408).

Regeringsformen (1974:152)

Beslutanderätten i kommunerna

12 § Om riket är i krig eller krigsfara eller om det råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, utövas beslutanderätten i kommunerna på det sätt som anges i lag. Lag (2010:1408).

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

2 kap. Utredning om personliga förhållanden

1 § För att en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska kunna utredas och bedömas är han eller hon skyldig att, på begäran av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet, en annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, en kommun eller ett landsting, skriftligen eller muntligen eller, om det behövs, vid en personlig inställelse lämna nödvändiga uppgifter om hälsotillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt. Lag (2010:448).

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

2 kap. 4 § Kommuner, landsting och enskilda vårdinrättningar ska till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Lag (2010:448).

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

3 kap. 15 §

Beslut om krigsplacering fattas av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet efter framställningar från statliga myndigheter, kommuner, landsting, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningsansvariga). Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

5 kap. 15 §

Ärenden om avbrott ska prövas av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet eller efter myndighetens bestämmande av en annan statlig myndighet, en kommun eller ett landsting. Ärenden som avses i 14 § ska dock alltid prövas av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet. Lag (2010:448).

Förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

3 kap. 5 §

Vårdinrättningar

Den eller de nämnder i ett landsting eller i en kommun som ansvarar för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade samt chefsöverläkare vid en vårdinrättning där vård meddelas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, ska lämna uppgifter om varje svensk

Gäller för

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Kommun & region

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

medborgare som under året fyller 17 år och som den 15 mars

1. erhöll insats enligt 9 § 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller

2. var intagen på vårdinrättning med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård eller lagen om rättspsykiatrisk vård.

Uppgifterna ska lämnas till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet före den 1 april varje år. Förordning (2010:1473).

Förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

3 kap. 9 §

Utbildningsmyndigheter och skolor

Statens skolverk, Universitets- och högskolerådet och rektorn för en utbildningsanstalt eller skola som drivs av staten, en kommun eller ett landsting eller av en enskild som godkänts av Statens skolinspektion ska på begäran av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet lämna uppgifter till myndigheten om de totalförsvarspliktigas studieinriktning och behörighet för studier på ett nationellt program i gymnasieskolan. Förordning (2012:714).

Kommun & region

Förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

3 kap.

Kommuner och landsting m.fl.

14 § Kommuner, landsting och vårdgivare som bedriver enskild verksamhet ska på begäran av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet lämna de uppgifter om anställd hälso- och sjukvårdspersonal som behövs för myndighetens planeringsarbete. Förordning (2010:1473).

14 a § Kommuner, landsting och vårdgivare som bedriver enskild verksamhet ska på begäran av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet lämna de uppgifter om totalförsvarspliktigas hälsotillstånd som behövs för att kontrollera de uppgifter som en totalförsvarspliktig har lämnat till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och som utgör underlag för beslut om kallelse till mönstring.

Kommun & region

Prisregleringslag (1989:978)

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller för varor och tjänster, om de tillhandahålls mot ersättning. Lagen gäller också för hyra av bostadslägenheter och lokaler.

Lagen gäller dock inte

1. vad som tillhandahålls mot ersättning i form av taxor och avgifter som regeringen beslutar om,

2. försäljning enligt utsökningsbalken eller konkurslagen (1987:672),

3. förfogande enligt förfogandelagen (1978:262) eller ransoneringslagen (1978:268).

Ransoneringslag (1978:268)

Reglering av handel m.m.

6 § Om det är nödvändigt för hushållning med förnödenhet som är av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen, får regeringen föreskriva att förnödenheten

1. under viss tid icke får saluhållas, utbudas mot vederlag, överlåtas eller förvärvas,

2. får saluhållas, utbudas mot vederlag, överlåtas eller förvärvas endast i den ordning och på de villkor som föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer,

3. får användas endast för de ändamål, på de villkor och med de begränsningar som föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Föreskrift enligt första stycket får meddelas även i fråga om annan förnödenhet, om det behövs för att reglering som där avses skall kunna tillfredsställande kontrolleras.

Föreskrift enligt första stycket 1 eller 2 i fråga om överlåtelse av viss förnödenhet gäller även näringsidkares uttag av förnödenheten ur rörelsen, om ej annat föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)

6 kap. 1 § Regeringen får meddela föreskrifter om

hälso- och sjukvården i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, och

Patientdatalag (2008:355)

3 kap. 19 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om patientjournaler i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

Plan- och bygglag (2010:900)

16 kap. 14 § Om riket är i krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som beror på krig eller krigsfara som riket har befunnit sig i, får regeringen meddela sådana från denna lag avvikande föreskrifter som är av betydelse för totalförsvaret eller som behövs för att nödvändig byggnadsverksamhet i övrigt ska kunna utföras.

Totalförsvarets folkrättsförfordning (1990:12)

6 § Som civilförsvarspersonal anses de som under höjd beredskap tjänstgör i den kommunala organisationen för räddningstjänst eller fullgör uppgifter inom befolkningsskyddet, om de inte tillhör sjukvårdspersonalen enligt 8 §. Som civilförsvarspersonal anses även annan personal som på anmodan av en räddningsledare deltar i räddningstjänst eller i verksamhet enligt 8 kap. 2 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

Kommun

Totalförsvarets folkrättsförfordning (1990:12)

31 § I varje länsstyrelses krigsorganisation skall det finnas två folkrättsliga rådgivare med uppgift att ge länsledningen samt kommunerna inom länet råd om hur folkrättens regler i krig och under neutralitet skall tillämpas. Rådgivarna skall också delta i länsstyrelsens planläggning och utbildningsverksamhet.

Arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262)

5 § Lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, lagen (1974:358) om facklig förtroendemannas ställning på arbetsplatsen, lagen (1982:80) om anställningsskydd, semesterlagen (1977:480) och föräldraledighetslagen (1995:584), tillämpas med de ändringar och tillägg som anges i en till denna lag fogad förteckning (bilaga).

Kommun & region

Arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262)

6 § När denna lag ska tillämpas, gäller inte lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning, lagen (1979:1184) om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag i skolan och lagen (1986:163) om rätt till ledighet för utbildning i svenska för invandrare

Kommun & region

Arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262)

7 § Regeringen får föreskriva förbud mot fackliga stridsåtgärder och förordna om fortsatt giltighet av kollektivavtal och om tvångsskiljedom eller vidta andra liknande åtgärder, om en arbetstvist hotar att medföra eller har medfört en öppen arbetskonflikt som kan skada totalförsvaret.

8 § Utöver vad som anges i 5 § får regeringen i de där angivna lagarna, i annan lag som gäller förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare och i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister föreskriva sådana ändringar och tillägg som behövs för att tillgodose totalförsvarets behov.

9 § Har det i ett kollektivavtal tagits in bestämmelse som strider mot en föreskrift som har meddelats i eller med stöd av denna lag, får regeringen förklara att bestämmelsen är utan verkan, om den kan medföra skada för totalförsvaret.

Förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap.

10 § Länsstyrelsen får överlåta åt en kommunal myndighet att i ett visst ärende eller i vissa grupper av ärenden på eget ansvar meddela beslut eller genomföra åtgärder som annars skulle vara länsstyrelsens uppgift, om föreskrifter i lag inte hindrar det.

Lag (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i den omfattning som det behövs föreskriva om förbud mot annan arbetsförmedling än den offentliga samt om inskränkning i rätten att utöva sådan annan arbetsförmedling.

3 § För att tillgodose behovet av arbetskraft inom en viss verksamhet får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva om förbud för arbetsgivare att anställa arbetstagare som inte anvisats av en offentlig arbetsförmedling eller med dess medgivande (arbetsförmedlingstvång). I föreskrifterna skall anges det behov av arbetskraft, åt vilket företräde skall lämnas (företrädesbestämmelse).

Så länge det företrädesberättigade behovet inte är fyllt, får den som förmedlar arbete inte lämna en arbetssökande anvisning eller medgivande att ta annat arbete inom den verksamhet för vilken arbetsförmedlingstvång gäller.

4 § Har ett avtal om anställning träffats i strid med vad som föreskrivits om arbetsförmedlingstvång och kan anställningen inte godkännas med hänsyn till en företrädesbestämmelse, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer vid vite förelägga

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

arbetstagaren att frånträda anställningen.

5 § Föreskrifterna i 3 och 4 §§ gäller inte, om anställningen endast är tillfällig, arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år, parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller hans make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

6 § Den som uppsåtligen bryter mot ett förbud enligt 2 § eller 3 § första stycket första meningen skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Arbetsstidsförordning (1982:901)

4 § Kommer riket i krig skall, när det behövs för att tillgodose totalförsvarets behov

1. den ordinarie arbetstiden enligt 5 § arbetsstidslagen (1982:673) vara högst 60 timmar i veckan,
2. bestämmelserna om mertid i 10 § arbetsstidslagen inte tillämpas, och
3. veckovilan enligt 14 § arbetsstidslagen vara minst 24 timmar under varje period om sju dagar.

Om riket kommer i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i får, efter regeringens förordnande, bestämmelserna i första stycket helt eller delvis tillämpas från den tidpunkt som regeringen bestämmer. Förordning (1989:795).

Lagen (2006:545) om skyddsrum

3 kap. 1 § Den myndighet som regeringen bestämmer skall, i den omfattning staten ställer medel till förfogande, besluta i enskilda fall om byggande av skyddsrum samt kontrollera att inrättade skyddsrum har avsedd skyddsförmåga och att skyltning skett i enlighet med lagen.

Kommunen skall på begäran av den myndighet som avses i första stycket lämna upplysningar om planer för byggverksamhet i kommunen och om andra förhållanden av betydelse för myndighetens beslut i frågor om byggande av skyddsrum.

Lag (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden

2 § Är Sverige i krig, får regeringen, efter hörande där så är möjligt av direktionen i Riksbanken, meddela föreskrifter om Riksbankens sedel- och myntutgivning och bankrörelse samt offentliggörande av Riksbankens räkenskaper att gälla i stället för vad som är föreskrivet i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank och i annan lag.

Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen, efter framställning av direktionen i Riksbanken, meddela sådana föreskrifter som avses i första stycket.

4 § Är Sverige i krig, får regeringen, efter hörande där så är möjligt av direktionen i Riksbanken, föreskriva att Riksbanken skall vara skyldig att inlösa utbetalningskort avsedda för postgiroirörelsen och direktutbetalningskort, som utfärdats av statlig eller kommunal myndighet eller annan postgirokontoinnehavare, som fått medgivande att göra utbetalning med direktutbetalningskort, samt att sådana kort skall tas emot som betalning till statlig myndighet.

Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen, efter hörande av direktionen i Riksbanken, meddela sådana föreskrifter som avses i första stycket.

5 § Kan under krig förbindelsen mellan någon del av riket och riksstyrelsen icke eller allenast med avsevärd svårighet upprätthållas eller föreligger eljest under krig trängande behov av omedelbara åtgärder, äger länsstyrelse i tillämpliga delar utöva befogenhet som enligt denna lag tillkommer Konungen.

Lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen

1 § Ägare eller innehavare av industriella anläggningar, andra näringsidkare samt sådana arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer som avses i 6 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, är skyldiga att på begäran av den myndighet som regeringen bestämmer (totalförvarsmyndighet), delta i totalförvarsplaneringen enligt bestämmelserna i denna lag.

Lagen gäller inte statliga myndigheter, kommunala myndigheter eller landstingsmyndigheter och inte heller den som i stället omfattas av särskilda föreskrifter för totalförsvaret.

2 § Ägare eller innehavare av industriella anläggningar och andra näringsidkare skall lämna de upplysningar om personal, lokaler, maskiner och annan utrustning, produktion,

Gäller för

Kommun & region

Kommun

Kommunala bolag

Sammanställning avseende det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Gäller för

förbrukning av energi, råvaror och andra förnödenheter, lagerhållning, inköp, leveranser och annat dylikt som totalförsvarsmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete samt, om det behövs, i övrigt medverka vid planeringen av de egna uppgifterna inom totalförsvaret.

Den som på grund av bestämmelserna i första stycket har fått utföra arbete som har medfört betydande kostnader, kan få ersättning för detta av allmänna medel. Kan överenskommelse om ersättningen inte träffas med den myndighet som har begärt arbetet, skall frågan hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt lagen (1929:145) om skiljemän. Skiljemännen avgör om ersättning skall utgå och bestämmer i så fall ersättningens storlek.

3 § Arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer är skyldiga att

1. överlägga med totalförsvarsmyndigheterna om organisationernas uppgifter inom eller i anslutning till totalförsvaret på central, regional och lokal nivå,

2. medverka vid övningar inom totalförsvaret,

3. lämna upplysningar eller annat biträde som totalförsvarsmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete.

4 § Arbetsgivare samt arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer som i fredstid är eller brukar vara parter i kollektivavtalsförhandlingar, är skyldiga att överlägga med sina motparter om kollektivavtal för krissituationer som omfattas av totalförsvarsplaneringen.

5 § Totalförsvarsmyndigheterna får meddela de förelägganden som behövs för efterlevnaden av 2 §. I beslut om föreläggande kan vite sättas ut.

Beslut om föreläggande får överklagas till regeringen.

6 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet har lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en totalförsvarsmyndighet har begärt upplysningar enligt 2 §.

7 § Den som på grund av bestämmelser i denna lag har fått kännedom om en enskilds af-färs- eller driftförhållanden eller förhållande av betydelse för totalförsvaret eller annars för rikets säkerhet får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon har fått veta.

I det allmänna verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet

2 § En myndighet med uppgifter inom totalförsvaret får ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation (en frivillig) om att denne skall tjänstgöra inom totalförsvaret. Personer som har ingått sådana avtal benämns avtalspersonal.

Innan ett avtal enligt första stycket ingås, skall myndigheten kontrollera med den frivilliga försvarsorganisationen att den frivillige är lämplig för tjänstgöringen.

3 § Myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret skall, var och en inom sitt verksamhetsområde, efter hörande av berörda frivilliga försvarsorganisa-tioner och de samarbetsorgan som organisationerna kan ha bildat,

1. ange målen för utbildning av frivilliga för uppgifter inom totalförsvaret,

2. ange vilken utbildning som myndigheten anser bör genomföras,

3. lämna organisationerna underlag för upplysningsverksamhet,

4. vid behov teckna avtal enligt 2 §,

5. registrera och krigsplacera sådan personal som ingått avtal,

6. i övrigt stödja den frivilliga försvarsverksamheten.

Elberedskapslag (1997:288)

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om skyldighet att vidta beredskapsåtgärder inom elsektorn.

Bestämmelserna gäller för den som bedriver produktion av el, handel med el eller sådan överföring av el som sker med stöd av nätkoncession enligt 2 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Lag (2003:389) om elektronisk kommunikation

1 kap. 9 § Den som tillhandahåller elektroniska kommunikationsnät eller elektroniska kommunikationstjänster av särskild betydelse från allmän synpunkt får förpliktas att på visst sätt beakta totalförsvarets behov av elektronisk kommunikation under höjd beredskap.

Kommun & region

Bilaga 3

Exempel: Begäran om ändrad krigsplacering

Mottagare:
Myndighet X

Kommun Y önskar härmed överta dispositionsrätten vad gäller person/personerna A och B från Myndighet X.

Analys: Beskriv varför personerna är viktiga i er krigsorganisation.

Kommun Y

Bilaga 4

Exempel: Beslut om ändrad krigsplacering

Mottagare:
Totalförsvarets
rekryteringsmyndighet

Härmed beslutas om dispositionsrätt av personer enligt nedan:

910101-0101	Person A	Frisläpps för krigsplacering vid Kommun Y (ev. från xx-xx-xx)
920202-0202	Person B	Fortsatt krigsplacerad i Myndighet X

Myndighet X

Sändlista:
Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap